AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

SAYI : 604
15 OCAK 1966
FİATI : 125 KURUŞ

İKTİDARDA ÇATLAK

İSTİKBALİNİZİN
EMNİYETİ
TASARRUFLARINIZLA
MÜMKÜNDÜR
T.C. ZİRAAT BANKASI

Cilt: XXXIV Yıl: 12 Sayı: 604

SAHİBİ VE BAŞYAZARI:
Metin Toker

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Nizamettin Durgun

MÜESSESE MÜDÜRÜ
Tacettin Tezer

BU SAYIDA YAZI KURULU :

İÇ HABERLER KISMI: Kurtul Altuğ, Teoman Erel, Okay Göçer, Egemen Bostana (İstanbul) — DIŞ HABERLER KISMI: T. Kemal — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — SİNEMA: Nijat Özön.

İstihbarat Tel: 10 73 82

KAPAK KOMPOZİSYONU
SAN Organizasyon
Erkal Yavi

KAPAK KLİŞESİ
Hüner Klişe - İstanbul

KAPAK BASKISI
Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF
T.H.A.
Erdoğan Çiftler

KLİŞE
Doğan Klişe

ABONE ŞARTLARI

3 aylık	(12 nüsha)	12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	50.00 lira

Geçmiş sayılar 250 kuruştur.

İLAN ŞARTLARI
Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

DİZİLDİĞİ YER
Rüzgârlı Matbaa

BASILDIĞI YER
Hürriyet Matbaası
Ankara

BASILDIĞI TARİH
12.1.1966

AKİS

HAFTALIK
AKTÜALİTE
DERGİSİ
RÜZGÂRLI SOK. No : 15
ANKARA - TEL : 11 89 92
P. K. 582

Kendi Aramızda

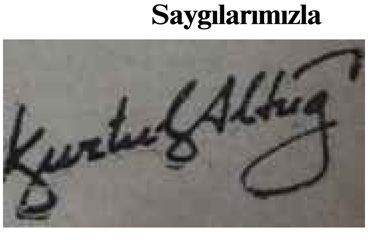
Bu hafta da sözlerime, "İsmet Paşayla 10 Yıl" eserinden bahsederek başlıyacağım. Zira gerek bayilerimizden gelen mektuplar, gerekse okuyucularımızın doldurup gönderdikleri talepnameler beni buna mecbur etmektedir. Okuyucularımızın, bir devrin tarihini resimleri ve en ilginç taraftarıyla aksettiren "İsmet Paşayla 10 Yıl"ı kitaplıklarına koyma arzusu, bu memlekette sayıları gittikçe artan aydınların, geçmişi inceleyerek, gelecek hakkında sağlam bir hükme varmayı düşündükleri yolundaki inancımızı bir kat daha güçlendirmiştir. Okuyucularımıza, gösterdikleri bu ilgiden dolayı teşekkür ederim. Şüphe edilmemelidir ki, AKİS'in savunduğu görüşler, bundan pek kısa bir süre önce olduğu gibi yine başarı kazanacaktır. Zira olaylar, AKİS'i görüşünde haklı çıkaracak istikamette gelişmektedir.

Geçen hafta AKİS'in gün ışığına çıkardığı İmroz ve Bozcaadadaki rumların hezeyanı olayı ve bir Bakanın bundan bir süre önce yazdığı bir mektup, AKİS piyasaya verildikten iki gün sonra bir C.H.P.'li milletvekili -Orhan Birgit- tarafından Meclise getirildi. Bu, yine tekrar ediyorum, AKİS'in yargılarının şaşmadığının ve istihbaratının sağlamlığının bir delilidir. Bu itibarla, AKİS'in, memleketin Sağlam Kuvvetlerine yön verme gibi, AKİS okuyucularının pek iyi bildikleri gücünü burada bir kere daha noktalamakta fayda görüyorum.

Bu hafta ise yine, ilgi duyarak okuyacağınız birkaç yazı sunmaktayız. Bunlardan biri, YURTTA OLUP BİTENLER kısmımızın baş tarafında bulunan "Hükümet" başlıklı yazıdır. Bu yazıda, uzun zamandanberi, memleketimizin madenlerinin korunması yolunda savaşan ve bu savaştan kuvvet zoruyla saf dışı edilen İki vatansever idarecinin başına gelenlerin içyüzünü bulacaksınız. Memleketin yarınına doğru teşhis koymak isteyenlerin bu yazıyı ne gibi hislerle okuyacaklarını belirtmeğe lüzum yoktur.

"İdare" başlıklı ikinci yazıda ise, 1960'dan bu yana gelmiş geçmiş bütün Koalisyon Hükümetleri tarafından takdir ve tebrikten başka bir muamele ile karşılaşmamış bulunan bir idareciye oynanmak istenen oyun anlatılmaktadır. Bu idareci, İller Bankası Genel Müdürü Selahattin Babüroğludur. Şu satırların yazıldığı sırada Tahkikat Komisyonu lehinde mütalea beyan etmiş olmasına rağmen, Babüroğlu her an, görevinden alınacağı endişesi içinde bulunmaktadır. Bu yazıyı okuduktan sonra herhalde, bu memlekette müteahhitler saltanatının son bulması için dua edeceksiniz.

Saygılarımızla

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI
Cilt : XXXIV Sayı: 604 15 Ocak 1966

YURTTA OLUP BİTENLER

Mehmet Turgut koltukta, Mr. Grant konuşuyor
istim *arkadan gelince..*

Hükümet

Ayıkla pirincin taşını!

Prof. Muammer Aksoy, haftanın başında kendisiyle görüşen bir AKİS mensubuna:

"— Dernek sadece petrol ve madenlerle uğraşmıyacak, ayni zamanda, resmî yerlerdeki konferans salonlarından yararlanamıyan diğer meselelerin savunucuları da burada bir melce bulacaklardır" dedi.

Bu sözlerin ne anlama geldiğini herhalde, en çok, genel müdürleri azlettirenler düşünmek durumundadırlar.

Prof. Aksoyun sözünü ettiği dernek, pek yakında Enver Ziya Karal, Ragıp Sarıca, Bahri Savcı, Nadir Nadi, İlhan Selçuk, Kâmil Karavelioğlu, Suphi Karaman, Mucip Ataklı, Suphi Gürsoytrak, Sami Küçük, Abdi İpekçi, Ömer Lûtfi Duran, Fehmi Yavuz, Turhan Feyzioğlu, Gökhan Evliyaoğlu, Doğan Avcıoğlu, Reşat Özarda, Bülent Ecevit, İlhami Soysal, Muammer Aksoy, İhsan Topaloğlu ve Tahsin Yalabık gibi politikacı, tabiî senatör, idareci, kürsü sahibi, yazar, gazeteci Ve uzmanların kuracakları bir dernektir. Derneğin amacı, genel müdür atmakla meselelerin halledilemiyeceğini ilgililere ve kamuoyuna izah etmektir.

Etibank Genel Müdürü Tahsin Yalabık ile Türkiye Petrolleri Genel Müdürü İhsan Topaloğlu, haklarında verilen "görevden azil" kararının iptali için Danıştaya başvurmuşlardır. Muammer Aksoy tarafından hazırlanan dâva dilekçeleri 34 kitap sayfası uzunluğundadır ve Aksoyun ifadesiyle "okununca hayret ve dehşet içinde kalınacak" cinstendir. Meselâ Yalabıkın dâva dilekçesinde, "yabancı şirketlerin madenlerin mülkiyetine sahip olmasını sağlamak, millîleştirmeden ilelebet uzak kalmak, Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununun denetiminden bile masun kalmak, devleti maden alanından çekmek" gibi fevkalâde parlak amaçlarla hazırlandığı ve kimden yana olduğu en geri kafalı kimseler tarafından bile anlaşılabilecek bir Maden Kanunu Tasarısı hakkında, ilgili Bakana giderek meseleyi açıklamak isteyen vatansever bir Genel Müdürle, bu Genel Müdürün "memleket yararına değil, zararına çalışıyor" diye görevinden alınmasına çalışan bir Bakan arasında geçen nefis bir konuşma da yer almaktadır.

İlgili Bakan Mehmet Turguttur. Milliyetçi olduğunu her yerde söyleyen, "biz de köylü çocuğuyuz" demeyi marifet sayan Turgutun, Yalabıkın, kendisiyle konuşma isteğine verdiği cevap şudur:

"— Tasarı hakkında konuşmak

Tehlikeli Alâkalar

Hayrettin UYSAL
Sakarya Milletvekili

"Efendiler, pek güzel bilirsiniz ki padişahlarla, halifelerle yönetilmiş ve yönetilen ülkelerde yurt için, ulus için en büyük tehlikeli padişahların, halifelerin düşmanlarca satın alınmalarıdır. Bu çoğu zaman kolaylıkla sağlanabilmiştir. Meclislerle yonetilen ülkelerde ise en yıkıcı durum, kimi milletvekillerinin, yabancılar adına ve çıkarına çalınmış ve satın alınmış olmalarıdır.

Millet Meclislerine dek girmek yolunu bulabilen vatan hainlerine raslanabileceğine tarihin bu konudaki örnekleriyle inanmak zorunluğu vardır."

K. ATATÜRK (Büyük Nutuk)

Amerikan Büyük Elçisi Mr. Hart'ın yarattığı olay üzerinde, üzülerek belirtmek isteriz ki, hassasiyetle durulmamıştır. Gerçi AP İktidarından, bu çeşit bir mesele üzerine eğilmeyi beklemek biraz safdillik olur. Şu var ki, Büyük Elçi Hart'ın su yüzüne çıkardığı bir konu, bugünkü İktidarın birtakım ilişkilerine anlam verme bakımından önem kazanmıştır. Atatürkçü türk aydınları, bu ilişkileri açıklığa kavuşturmak, yorumlamak yükümlülüğüyle karşıkarşıya bulunuyorlar.

47 yıl önce bir "güdümlülük" fobisine kendilerini kaptırmış olanların, Atatürkün Sivasta bir aslan pençesi gibi suratlarına indirdiği şu sözlerini Büyük Nutuktan okuyorum:

"Yabancı bir devletin koruyuculuğunu istemek, insanlık niteliklerinden yoksunluğu, güçsüzlüğü ve beceriksizliği açığa vurmaktan başka birşey değildir..."

Oysa şimdi, türk ulusunun kanıyla sulanmış bağımsız Türkiyede bir başka ve fakat bir "tıpkı"lık gösteren, fanatizm sarasına tutulmuş "devletli"lere rastlanıyor. Bu benzer ilişkiler, yabancı bir devletin elçilerine, adamlarına içişlerimize sorumsuzca karışma, akıl verme cüretini yeriyor.

Gerçek şu ki, bir başka ülkenin büyük elçisi bağımsız bir devlette, günlük politikaya karışırsa, şu veya bu siyasî partiye arka çıkarsa, en doğal bir sonuç olarak, bu kişinin artık o ülkede kalmasına müsaade edilmemek gerekir.

Büyük Elçi Mr. Hart, Türkiyede, inkâr götürmez bir açıklıkla içişlerimize karışmış, haysiyetimizle oynamıştır. Fakat ne yazık ki, AP başlarının bilinen tehlikeli alakaları, bu Büyük Elçiye "dur" diyebilmeyi engellemiştir.

1919'ların milliyetçi tabanından kayan kişilerin bir taviz çıkmazında bulunmaları, Türkiyenin başına ilerde ne getireceklerini düşünmenin ağırlığını duymaktan çok daha başka anlam taşır. Birleşmiş Milletlerde 117 devletten ancak 4'ünün oyunu alabilen bir siyasal kadronun, neden Türkiyenin yalnız kaldığını anlamazlıktan gelmesine elbette ki imkân yoktur.

Türkiyede bir seçim yapılmıştır. Bu seçimle, halkın istediği parti iktidara gelmiştir. Ama, bu işten en çok sevinen niçin Amerika olmuştur? Amerika, basını, ajans ve radyoları, hattâ senatörleri ile seçim sonuçlarını bu taraflılığa uygun olarak değerlendirmiştir.

Bilmek zorundayız ki bugün Türkiye, batılı olma iddialarına rağmen, ekonomik ve kültürel bağımsızlığı ile birlikte özgürlük şansını, bu tehlikeli alâkalarla damgalanmış bazı iktidar politikacıları yüzünden yitirmek tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Bu tehlikeli alâkaları AP İktidarının duyarlıklar üzerine kurulmuş hamasî nutuklarla kapatması da mümkün değildir.

Bugün artık ulusçuluğun bilinci içersinde kendimizi aşmak, sarsmak zorunluğu var. Olaylar üzerinde "omuz silkmeden", "boş ver" demeden düşünmek Lâzım. Nereye gidiyoruz? Bizi nereye götürmek istiyorlar? Türkiyede Amerikan Büyük Elçisi sorumsuzca at oynatıyor, bir başbakan gibi hareket ediyor. Zeytin ağaçlarını kestiren amerikan propagandası, şimdi pamuklarımızı hedef almıştır. Bir büyük elçi yardım vaadlerinde bulunuyor, fahri hemşehrilikler alıyor, öğütler veriyor.

Türkiye sömürge değildir ve Mr. Hart kendini bir genel vali sanmamalıdır.

Mr. Hart, Türkiyedeki ekonomik ağlarım derinliklere çakmak amacıyla AP İktidarına hoş görünmek istemiş, halkı etkileyeceğine güvendiği bir yalan söylemiştir: "Kıbrısa yapmak istediğiniz müdahale teşebbüsüne Amerika engel olmamıştır..."

Bu Amerika, Kıbrıs politikasında çelişme halindedir. Amerika, Türkiyenin Kıbrısa çıkarma yapmasını önlediği halde, Yunanistanın Kıbrısa onbinlerce asker göndermesine gözyummuş, hattâ bunu kolaylaştırmıştır. Birleşmiş Milletlerde ise ardından birçok devleti sürükliyebilecek etkiye sahip olduğu halde, bir şarklı kurnazlığıyla, karara, Türkiyenin yanında tek başına katılmıştır. Çukurovanın Avrupanın narenciye ve meyva ihtiyacını cevaplıyacak bir istihsal ambarı olabileceğini söyliyebilen Mr. Hart'ın bunları anlamazlıktan geleceğini sanmıyoruz.

Bütün bu olayların altında yatan, hiç şüphesiz, Türkiyenin kaderidir. Tehlikeli alâkalar Türkiyeyi bir uçuruma sürüklemek istidadında olsa bile bilinmelidir ki, Türkiye dünkü Türkiye değildir.

Yalnız, bir mesele var: AP milletvekilleri, "Devletin itibarını ve milletvekillerinin haysiyetini korumak" konusunda Gruplarında gösterdikleri duyarlığı Büyük Elçi Hart ve tehlikeli alâkalar konusunda niçin göstermemektedirler?

Mr. Hart konusu onur kırıcı bir olay değil midir?

için vakit yok. Mr. Grant, Tasarının 14 Nisanda Meclise sevkedilmesini istedi.."

Milliyetçi Mehmet Turgut, Etibank Genel Müdürünü makamına çağırırken, Mr. Elly Tasarısından bir nüsha getirmesini, Tasarıyı henüz görmediğini, incelemek istediğini söylemeyi de ihmal etmemiştir!

Altına hücum!

Bakan Turgutun bahsettiği Mr. Grant, AID Türkiye misyonu başkanıdır. Bakır işini bizim yapamıyacağımızı ileri süren bu teşkilât, bazı amerikan firmalarının Etibanka ortak olmak istediklerini, yüzde 25 hisse vereceklerini söylemiş, gelen giden her Bakana, Başbakana ısrarla bu fikri aşılamağa çalışmış, zaman zaman bu işle amerikan büyük elçileri de meşgul olmuşlardır. Nedense, amerikalılar, yeni bir saha açmağa değil, Erganiye ortak olmağa taraftardırlar.

Mr. Grant amerikalılara bir şans tanınmasını istemiştir. Bu arada Yalabık, Grant ile konuşmuş ve Demirele durumu anlatmıştır. Amerikalılar, yılda 100 bin ton üretim yapan, 1,5 milyon dolar kar sağlayan Ergani için 3 milyon 125 bin dolar teklif etmişlerdir. Yani bu para ila Etibank kendi işletmesine ortak olmuş olacak ve tam on yıl sonra her yıl, şimdi 1,5 milyon dolar kâr ettiği müesseseden 630 bin dolar alacaktı.

Araya Plâncılar girmiş ve "tatlı kâr" işini amerikalılar becerememişlerdir.

1850'denberi Sultançayırında boraks çıkarıp, Bandırmadan ihraç eden "Compagnie Industrielle des Mazures" firması, 1877'de imtiyazını "Borax Consolidated Limited" şirketine vermiştir. Şirket, sömürgecilerin 20. yüzyıl modasına uyarak, ismini "Türk Boraks Madencilik Şirketi" yapmıştır. Bu şirket, son yıllarda Güney ve Kuzey Amerikada boraks bulunca, Türkiyedeki üretimi düşürmüş, sonunda da "Türkiyede boraks kalmadı" diyerek, çekip gitmiştir.

MTA buraları Etibanka vermiştir. Boraks kalmadı denilen sahalardan Etibank, 1965 yılında 160 bin tonu bulan üretime başlayınca, "adı türk, kendi yabancı" şirket, dünya pazarlarında karşısına çıkan bu rakibi öldürmek için Türkiyeye gelmiş ve "öldü" dediği yerler için tekrar lisans istemiştir!..

Bu arada Yalabık, 20 bin tonluk bir boraks rafinerisini de Plâna aldırtmıştır. Bunu duyan şirket, "türk ekonomisine yazık olmasın" diye, kalkıp Türkiyeye gelmiş ve ilgililerle temas kurmuştur. Ayrıca şirket, boraksın stratejik madde olduğunu ileri sürmüş, Batı Blokunun bir anlaşmasına dayanarak, Türkiyenin Demir Perde ülkelerine boraks ihracına engel olmuştur. Ama kendisi satışlara devam etmiştir. Bizim rafineri milletlerarası ihaleye çıkmış, fakat petrol kartellerinin numaralarına benzer numaralara sapan boraks karteli bizim işe ilgi göstermemiştir. Etibank ile Polonya arasında bir anlaşma imzalanmıştır. Bunun üzerinedir ki zamanın Amerikan Büyük Elçisi Hare, Türkiye Dışişleri Bakanına gitmiş ve boraks rafinerisi işi iki yıl için askıya alınmıştır!..

"Adı türk, kendi yabancı" boraks şirketi, Mehmet Turgut zamanında durumu tekrar incelettirmiş ve "boraks kalmadı" dediği memlekette, utanmadan, "rafineriyi de türkler yapmasın, ben yapayım" demiştir Turgut, Etibank Genel Müdürü Yalabıkı "şirketin dosyasını al, bana gel" diye çağırmıştır. Yalabık, dosyayla birlikte Bakana gitmiş ve kendisine dosyanın gizliliği ve önemi hakkında bilgi vermek istemiştir. Maden Kanunu için hazırlanan Mr. Elly Tasarısında olduğu gibi. Bakan gene kızmış ve şöyle demiştir:

"— Memleketin kalkınması için paraya ihtiyaç var. O da bizde yok. Yabancıların getirmesi lâzım. Onları siz ürkütüyorsunuz."

Türk-Kablo ve Turgut

Boraks şirketi gibi, "ismi türk, kendi yabancı" Türk - Kablo şirketi, Etibanka, dört yıllık ihtiyacını karşılamak üzere, 225 milyonluk kablo satmak istemiştir. Yalabık, başka yerden, 86 milyon lira ucuza aynı malı bulmuştur. Bakan Turgut ise, pahalı firmayı tutmuş ve siparişin bu, "ismi türk, kendi yabancı" firmadan yapılmasını, firmanın Etibankın ortağı olduğunu yazıyla bildirmiştir.

Bakanın sevdiği "ismi türk, kendi yabancı" firma, taahhüdü 8,3 milyon dolarlık yatırım iken, Türkiyeye 1,2 milyon dolar getirmekle yetinmiş, sermayenin gerisini de bizim milli bankalarımızdan, iç kredi kaynaklarımızdan sağlamıştır. Yaptığı iş ise, sermayesinin faizini Türkiyeye ödetmek -maliyete eklediği için-, kârını, sanki yabancı sermaye getirmiş gibi, kendi ana şirketine transfer etmekten ibarettir.

Tahsin Yalabık — İhsan Topaloğlu
Vatanseverliğin günahı

Petrol meselesine oranla epeyce sessiz geçtiği anlaşılan maden meselesinden başka, Ödemişteki Halıköy Civa işletmesi mücadelesi, Küre pritlerinin macerası, Etibankın 70 milyonunu yabancı şirkete yediren bir ferrokrom kepazeliği de unutulmamalıdır. Plânda yapılacak bazı "şey"ler karşılığında Türkiyeye gübre verecek bir Amerikaya mukabil, Yalabıkın geniş fosfat yatakları buluvermesi ve bu olayın daha önceleri değil de, Yalabıkın Maden Yardım Komisyonu Başkanlığı sırasında olması, üzerinde dikkatle durulacak bir husustur.

İşte, vatansever genel müdürleri azli meselesinin gerisinde yatan gerçekler bunlardır. Yalabık gibi, Topaloğlu gibi genel müdürlerin görevleri başında tutulmasına elbette ki imkân yoktur.

Kurulacak derneğin faaliyeti merakla beklenmektedir.

İdare

Deve mi, kuş mu?

27 Mayıs Devrimi öncesinde, iktidarın koruyucu kanatları altında müteahhitlik yoluyla servet yapan kimselerin son yıllarda gazeteciliğe merak salmalarının sebebi ortaya çıkmağa başlamıştır. Bu gibi kimselerin -Haber ve Son Baskının sahibi İzzettin Turanlı, Zaferin sahibi Muammer Kıraner- gazeteciliğe destek olsun diye mi müteahhitlik yaptıkları, yoksa ' gazeteciliği müteahhitlik için mi kullandıkları merak konusuydu. Müdavimi olduğu basın tribününde, yabancı basına ait yerde gerine gerine müzakere takip ettiği birgün kendisine, kibarca, kim olduğunu soran bir hanım gazeteciye cevap olarak, basın kartını kaldırıp masanın üzerine vuran Muammer Kıranerin asıl mesleği her zaman tereddüt uyandırmıştır.

Son günlerde girişilen bir oyun ve bunun altında yatan gerçekler, artık bu konudaki tereddütleri tamamiyle ortadan kaldıracak niteliktedir.

Kıranerin sahibi bulunduğu Zafer gazetesi bir süredenberi bir konuya çok önem vermektedir: İller Bankası!.. Günde kaç tane sattığı bilinmeyen bu gazetenin haber, makale ve dedikodu sütunları son birkaç haftadır bir tek kişi için seferber olmuştur: İller Bankası Genel Müdürü Selâhattin Babüroğlu!.. Zafer gazetesinin iddiası, Babüroğlunun İller Bankasını usulsüz ve keyfî tasarruflarla bir çiftlik gibi idare ettiği, memleket, millet ve vatan adına görevinden alınması gerektiğidir.

Zafer gazetesi tarafından millet ve devlet menfaatlerinin korunması için böyle bir mücadelenin açılması çok kimsenin gözünü yaşartmış ve çok kimseye "Allaha şükür, bu memlekette vatanperverler de var" dedirtmiştir! Ancak, gazetenin sahibi ve Menderesin müteahhidi Muammer Kıranerin iş hayatı ile ilgili bazı noktalar, İller Bankası Genel Müdürüne karşı yürütülen bu mücadelenin sadece vatan ve memleket sevgisinden ve millet menfaatlerinin korunması endişesinden ileri geldiği kanısını zayıflatmaktadır,

Kıraner, servetinin kaynağı olan müteahhitlik mesleğine 27 Mayıstan sonra da devam etmiştir. Fakat üzerine koruyucu kanatlarını gerenler ya darağacını, ya da Yassıadayı boylamış olduklarından Kıranerin işlerinde aksama olmuş ve bu şöhretli müteahhide protestolar gelmeye başlamıştır. Artık, Kıranerin elini attığı her iş hemen paraya çevrilmemekte, devlet dairelerinde eski mucizevi kolaylıklar görülmemektedir. Kıraner, faaliyet gösterdiği saha bakımından İller Bankası ile geniş münasebette bulunmak zorunda olan bir müteahhittir. 27 Mayıstan sonra iflâstan kurtulduğu için bu iş münasebetleri devam etmiştir .Nitekim Kıraner, 27 Mayıstan sonra Devlet Su İşlerinin bir ihalesi için 337 bin, Devlet Demir Yollarının bir ihalesi için de 114 bin liralık iki teminat mektubunu İller Bankasından almıştır. Fakat nedense, bu büyük ve şöhretli müteahhidin çalışmaları iş sahibi müesseseleri tatmin etmemiş, hem DSİ ve hem de DDY anlaşmayı iptal ederek, İller Bankasından, Kıranere yermiş olduğu teminat mektubunu nakde çevirmesini istemişlerdir. DSİ'nin talebi yerine getirileceği sırada Kıraner mahkemeden tedbir kararı almış ve bu muamele yi durdurmuştur.

Sırıtan niyetler

Fakat DDY'nın talebi olan 114 bin lira için böyle olmamıştır. Bu sırada Babüroğlunun yönetiminde bulunan İller Bankası, verdiği teminat mektubunun karşılığı olan 114 bin lirayı DDY'ye ödemiş, fakat alacağını tahsil için Kıranerden talepte bulunmuştur. Usulsüz kolaylıklara alışkın olan Kıraner buna yanaşmayınca, İcra mekanizması

Selâhattin **Babüroğlu**
Alnı açık bir adam

harekete geçirilmiştir. Bu yüzdendir ki, şu günlerde İller Bankası ile Kıraner arasındaki mali münasebetler İcra kanalından geçmektedir!

Oysa Kıranerin Menderes devrinde alıştığı ve bugün de beklediği muamele şudur: İller Bankası bu iş için İcraya başvuracağına; mühlet vermeli ve hattâ kendisine yeni yeni krediler açmalıdır!

İşte, olay tam bu safhada iken Zafer gazetesinin memleket, millet ve devlet menfaati sevgisi depreşmiş ve İller Bankası ile Selâhattin Babüroğlu aleyhindeki yayın başlamıştır. 10 Ekim seçimlerinden sonra AP iktidarı, yüksek kademe memurları arasında bir tasfiyeye girişince, Zaferin vatanperverliği ve mücadele temposu son haddini bulmuştur! Bu mücadelenin gazetecilik ideal ve ölçülerine mi yoksa müteahhitlik menfaatlerine mi uy gun olduğu kolayca anlaşılmaktadır. Bu olayda, bir gazetenin ve gazeteciliğin memleket menfaatleri paravanası arkasında bir müteahhidin kısır menfaatleri için kullanıl dığı apaçık ortadadır. Niyet anlaşılmaktadır: iktidar değişmiştir. Kıranerin 27 Mayıs öncesinin kolay ha vasını teneffüs etmesi için tek engel, Selâhattin Babüroğludur. Hükümet de bu konuda tasarruflara giriştiğine göre, bu konuda yapılacak bir yayın meseleyi halledecek ve Babüroğlu da tasfiye kuyruğuna ithal olunacaktır!

İller Bankası ve Babüroğlu için Zaferin ve Kıranerin tutumu budur. Bu konuda Hükümetin nasıl bir davranışa yöneleceği kesinlikle belli değildir. İller Bankası, özel idarelere, belediyelere ve köylere hizmetleri bakımından politikacıların iştihasını çeken bir yatırım müessesesidir. Ancak Babüroğlu da, ucuz gerekçelerle yerinden alınamıyacak başarılı bir yöneticidir. Görevde bulunduğu beş yıl içinde İller Bankasını işler vaziyete getiren, kırtasiyeciliği azaltan ve yatırımlarını % 102 oranında gerçekleştiren Babüroğlunun başarısız olduğunu söyleyebilmek biraz zordur. Nitekim, Demirel de Grupta ve özel görüşmelerde Babüroğlunu tenkit eden AP'lilere "Yatırımını yapıyor, hizmetini yapıyor, niye değiştireyim?" demek zorunluğunu hissetmiştir. Fakat bir hafta kadar evvel İmar-İskân Bakanlığından Bankaya bir Tahkik Heyeti gönderilmesi, Hükümetin niyeti hakkında bazı tereddütlere yol açmıştır. İmar-İskân Bakanlığından Faruk Aral, Müsteşar Muavini İlhan Ersoy ve Bakanlık Hukuk Müşaviri Halûk Arıbaştan müteşekkil bu Tahkik Heyeti çalışmalarını bitirmiş ve dişe dokunur birşey bulamamıştır. Zaferin iddialarının ne kadar gayriciddi olduğunu bu sonuç ortaya koymaktadır. Hattâ tahkik Heyeti mensupları incelemelerinin sonunda Babüroğlunu takdir etmekten kendilerini alamamışlardır.

Konulardan biri

Zafer gazetesinin bu tahkikat sırasında incelenen iddialarından biri, Bankanın Hukuk Müşavirliği servisindeki dört avukatın Babüroğlu tarafından keyfî olarak başka servislere tâyin edilmeleridir.

Oysa gerçekler ve belgeler, bu avukatların başka görevlere tâyinlerinin, yaptıkları usulsüz iş karşısında kendilerine verilmiş çok hafif bir ceza olduğunu ortaya koymaktadır. Bu dört avukat, kırtasiyeciliği ve hukukun şeklî imkânlarını zorlıyarak, bankaiçi bir muameleden 65 bin 436 lira haksız gelir sağlamışlar ve bu husus tesbit edilmiştir! Bu işin başlangıcı, gelişmesi ve sonucu ibret vericidir.

Mesele, Balıkesire bir hastahane inşa edilmesi ile ilgilidir. 1948 yılında bu hastahanenin inşası için İller Bankası 1 milyon 935 bin lira kredi açmayı kabul etmiş ve bununla il-

İller Bankası Genel Müdürlüğü binası
Kem söz sahibine aittir -

Fatihalı Baskın

Jale CANDAN

Atatürkçü, dürüst, memleketsever aydınları komünistlikle suçlama çabalarının seçimlerden sonra devam ettiğine, seçim kampanyası sırasında politikacılara yöneltilen okların bu defa, aynı vasıftaki Milli Eğitim mensuplarını yaralama ve saf dışı bırakma hedefi güderek, gündengüne kanlanıp canlandığına bu sütunlarda, birkaç defa değinmiştim. Durumun tahminlerden çok daha kötü ve hızlı bir gelişme gösterdiği, son günlerde meydana gelen ve tehdit olmaktan çıkıp icraat safhasına giren bir takım olaylarla anlaşılmaktadır. Kara kuvvet, bugün, Türkiyenin her köşesinde, aydın öğretmene ve aydın okul çevresine karşı, birçok yerlerde okul-aile birliklerini âlet ederek, hücuma geçmiş, sistemli bir çalışma içine girmiştir. AP, bilerek veya bilmiyerek, iktidarı ile bu hareketleri desteklemektedir. Ben misal olarak tek bir olayı ele alacağım. Ama Türkiyenin hemen hemen her köşesinde, bugün, birbirine çok benziyen olaylar, milli eğitim politikamızı Atatürkten öncesine götürmek isteğinin gafleti içinde, birbirini izlemektedir.

Baskın sırası tiyatrolardan sonra şimdi de okul toplantılarına gelmiştir. 12 Aralık 1965 Pazar günü yapılan Tarsus Lisesi Okul-Aile Birliği kongresi, bu toplantıya katılmaya yönetmelikçe hakkı olmayan, velilik sıfatı taşımayan kimseler tarafından basılmıştır. Mütecavizler, kongre başkanlığını ve kâtiplikleri ele geçirerek, kongreyi "şüheda için okunacak beş dakikalık fatiha" ile açmışlar, Okul Müdürüne söz hakkı tanımayıp, yeni yönetmeliğin izahını yapmasına da müsaade etmiyerek, toplantıyı Müdürle terkeden 40 öğretmeni, 150'ye yakın veliyi komünistlik ve dinsizlikle suçlamışlardır. Bununla da yetinmeyerek, kızların uzun entariler giymelerini istemişler, gülünç ve iğrenç temennilerde bulunmuş, polisin müdahalesine rağmen, kaba kuvvete dayanarak kongreye devam etmişlerdir.

Olay, İçelde çıkan Çukurova adlı gazetede üzüntüyle, fakat gene İçelde çıkan "günlük, siyasi, milliyetçi ve mukaddesatçı" İçel Postası adlı gazetede övgü ile anlatılmıştır.

Veli olmıyan ve kongre başkanlığına usulsüz ola rak getirilen Hilmi Türkmen, İçelde gezici vaizlik yapmaktadır ve kendisini kongreye "Müslüman Kardeşler"in davet ettiğini bildirmiştir.

Şimdi akla bir soru gelebilir: Peki ama, AP İktidarının bunda suçu nedir?

İddiaya göre bütün mesele, birbuçuk ay önce, çeşitli şikâyetler ve müfettiş raporundan sonra mecburi nakilleri için kararnameleri çıkan üç öğretmenin nakillerinin, yeni bir emre kadar, Bakanın teli ile dur durulmasından ileri gelmektedir. AP ileri gelenleriyle ağalar işe müdahale etmişler, bu öğretmenler de velî olmıyan kimselere davetiye sağlıyarak, bunların, fatihalı baskın ile okulda bir terör havası yaratmaları na önayak olmuşlardır. Gene iddiaya göre, DP'li bir eski milletvekilinin bir özel kolej açması, Lisenin itibarını zedeleme çabalarında rol oynamaktadır.

Bugün Türkiyenin birçok yerlerinde nurcu öğret menler işbaşına getirilmekte, aleyhinde müfettiş raporları bulunanlar yeni İktidara sığınırken, atatürkçü eğitimciler çeşitli iftiralarla hırpalanmakta, saf dışı bırakılmaya çalışılmaktadır. Mahalli gazeteleri bileyen bir kimse her gün, bu kabil yeni bir haberle karşılaşabilir. Adıyamanda bu çeşit tayin ve nakiller yapılırken İçelde lise toplantısı basılmakta, Bursada öğretmenler, bir İl Genel Meclisi üyesi tarafından topyekûn tehdit edilmekte, Balıkesirde Gömeç bucağı Tonguç İlkokulunun ismi değiştirilmektedir.

Kendisini Türkiyenin muhafazakâr partisi olarak ilân eden AP, bu oyunlara gelmemelidir. Onan muhafaza etmek istediği şey elbette ki Atatürkten öncesi değil, Atatürkten sonrasıdır. Eğer oy toplama pahasına oyuna gelir, iktidarı ile bu oyunları desteklediği hissini uyandırırsa bunca emek verdiğimiz demokrasimize yazık olur. Çünkü bu memlekette atatürkçülüğü kaba kuvvetle öldürmek mümkün değildir.

gili anlaşma yapılmıştır. Bu arada hastahane yapılmış, fakat çıkan bir kanunla Sağlık Bakanlığına devredilmiştir. Balıkesir Özel İdaresi, hastahane Sağlık Bakanlığına devredilince İller Bankasına olan borcunu ödemek istememiş ve 1959'a kadar hiç bir taksit yatırmamıştır. 1959 yılında İller Bankası alacağını tahsil için İcraya başvurmuştur. Bunun üzerine Balıkesir milletvekilleri araya girmişler ve zamanın iktidarının işe el koymasını sağlamışlardır. İmar-İskan Bakanı Medeni Berk, Bankaya bir yazı yazarak, şu emri vermiştir: "....borçların faizlerinin de inzimamı sureti ile ilk istikrazdan daha fazla meblâğa baliğ olan 2.639.142 lirasının icra yoluyla tahsiline tevessüle sebebiniz anlaşılamamıştır. Zira bu yol, hususi muhasebeye avukat ücreti ve icra masrafı ile birlikte 350 bin liralık bir munzam külfet tahmil etmektedir: Badema bütün idarelerin borçlarının hisselerinden tevkifat suretiyle itfasının usûl ittihaz edilmesini ve vekâletimden izin istihraç edilmedikçe ortak idarelere munzam külfet tahmil eden icra yoluna asla gidilmemesini dilerim."

Bundan sonra icra takibatı durdurulmuş ve Balıkesir Özel İdaresinin borcu, Bankadaki hisselerinden tevkifat suretiyle tahsil edilmiştir. Bankanın alacağı, faizleriyle birlikte 17.7.1964 tarihinde bu şekilde, tamamen karşılanmıştır. Hesap böylece kapatılmışken, İller Bankası Hukuk İşleri Müdürü Kemal Gönenç, sanki borç İcra yoluyla kapatılmış ve avukatlık ücreti hakkı doğmuş gibi bir tutum takınarak İkraz ve Krediler Müdürlüğüne bir yazı yazmış ve dosyanın muameleden kaldırılabilmesi için 67 bin 938 liranın daha Balıkesir Özel İdaresinin hissesinden kesilmesini talep etmiştir. Oysa aynı Kemal Gönenç, Bankanın Özel İdareye icra takibini durdurduğuna ve hiçbir munzam ücret talep etmeyeceğine dair bütün taahhütlerinden haberdar ve bunlardan bazılarına da imza atmış bir kimsedir. Gaye, 67 bin lirayı ele geçirmektir. Gönençin yazısı üzerine para Balıkesirin hissesinden kesilmiş, fakat itiraz üzerine tekrar serbest bırakılmıştır.

Mahzendeki dosya

Fakat Hukuk servisinin bu parayı ele geçirme ümidi ve teşebbüsleri sona ermemiştir. Durum böyle iken ve borç 4 ay evvel bütün faizleriyle kapatıldığı halde, Hukuk servisinden avukat Ahmet Büyükba-

şar, arkadaşının yerine imza ettiği bir yazı ile İcraya başvurmuş ve şunu istemiştir: ".....borcun aslı ile icra masrafları ve vekâlet ücretinin tayin ve bu kısımlara ait hesabın yapılarak borçlu idareye muhtıra tebliğini ve muhtıranın elden verilmesini arz ve talep ederiz."

Görüldüğü gibi, bu yazıda, aslında Bankanın tahsil etmiş olduğu bir borç, İcra dairesine, tahsil edilmemiş olarak bildirilmektedir! Balıkesir Valiliği bir süre sonra, Ankara 6. İcra Memurluğundan, İller Bankasına 2 milyon 290 bin lira borçlu olduğunu bildiren bir yazı alınca şaşırmıştır. Valiliğin itiraz yazısına Hukuk İşleri Müdürü Kemal Gönenç ile müşavir avukat Melih Nihat Akkayan, tehdit kokusu taşıyan bir yazı yazmışlar, eğer avukatlık ücreti borç bakiyesi olarak ödenmezse, esas borcun icra dışı yollarla tahsil edildiğinin İcraya bildirileceğini ve bu takdirde 43 bin 625 liralık kanuni tahsil harcının eklenmesiyle Özel İdarenin 109 bin liralık bir külfete gireceğini hatırlatmışlardır.

65 bin liralık avukatlık ücretini ele geçirebilmek için bu mektupla tevessül edilen hukukî şantaj, resmî yazının şu paragrafında açıkça belli olmaktadır: "Ödemelerin haricen yapıldığı hususu icra dairesine bildirildiği takdirde; özel idarenizin 43.625.90 liralık tahsil harcı ile beraber icra masrafı olarak bankamıza 109.077.00 lira borcu olacağı şüphesizdir!"

Bunun üzerine Balıkesir Valiliği, def-i belâ kabilinden, 65 bin liralık avukatlık ücretini bakiye borçmuş gibi ödemeyi kabullenmiş ve böylece, hazinenin hakkı olan 43 bin 623 lira 90 kuruş da kaçırılmıştır! Devlet dairelerinin birbirlerine malî oyun oynamaları bu avukatlar sayesinde Türkiyede -Rıpley'in kulakları çınlasın- cereyan etmiş olmaktadır.

Babüroğlu, olayı öğrenince derhal, tahkikat açılması için emir vermiştir; Tahkikat, Hukuk İşleri Müdürü Kemal Gönenç, müşavir avukat Melih Nihat Akkayan, avukat Sami Coşarcan -Menderesin meşhur Basın Savcısı- ve avukat Ahmet Büyükbaşarın aleyhinde sonuçlanınca da vekâlet ücretine fazla düşkün avukatların görevleri değiştirilmiş, ayrıca, aldıkları paranın istirdatı için dâva açılmıştır.

İşte, Babüroğlunun en çok tenkit edildiği konulardan biri olan tâyinler meselesinin içyüzü budur. Şimdi bu avukatlar Zafer gazetesinde her gün buluşmakta ve Babüroğlu aleyhine yapılacak tezvirata yardımcı olmaktadırlar!

İller Bankasında Babüroğlu hakkında yapılan tahkikatın neticesinden sonra hükümetin bu konuda nasıl bir tutum göstereceği bilinmemektedir. Ama mesele ortadadır. Roller bellidir. Sahnede, başarılı bir yönetici, bu yöneticiye kızgın ve elinde gazete bulunduran bir müteahhit, birkaç bin liralık vekâlet ücreti uğruna devlet prestijini sarsmaktan çekinmeyen hukuk cambazları ve Demirel Hükümeti vardır. Nasıl biterse bitsin, bu oyunun finali büyük anlam taşıyacaktır.

Kıbrıs

Ya, buna ne demeli?

Kıbrıs meselesinde Birleşmiş Milletlerde uğranılan hezimetten sonra suçu üzerinden atmak için gözünü maziye çevirerek, "İnönü neden Adaya çıkmadı?" teranesini tutturan ve Johnson'un Mektubunu açıklamıyarak, iyi bir siyasî oyun çevirdiğini sanan İktidar, şu günlerde yeniden biraz üzüleceğe benzemektedir.

İktidarı biraz üzecek olan bu meselede baş rolleri, 24 Mart 1965 de Chicago'da verilen bir konferans ile bunu gözden kaçırmayan sistemli, ciddi ve son derece dikkatli bir politikacı oynamışlardır. Söz konusu konferans, Amerikanın eski Dışişleri Bakanı ve Kıbrıs meselesine bir zamanlar resmen karışmış olan, Amerikan Hükümeti temsilcisi Dean

Cumhuriyet Senatosunda Kıbrıs için Genel Görüşme
Havanda su dövdüler

Acheson tarafından Chicago barosunda verilmiştir. Meselede rol oynıyan ciddi ve dikkatli politikacı ise, CHP'nin Millet Meclisindeki Genel Görüşmede sözcülüğünü yapan İzmit milletvekili Prof. Nihat Erimdir.

Erim, sezgisi kuvvetli, üstelik bugünün işini yarına bırakmıyan bir politikacıdır. Geçen yılın ilk aylarında yabancı gazetelerde, Dean Acheson'un, Chicago barosunda, Kıbrısla ilgili bir konferans verdiğine dair küçük bir haber gördüğünde söylenenlerin bilinmesinde fayda olacağına karar vermiş ve derhal teşebbüse geçmiştir. Kısa bir süre sonra konferansın tam metni ingilizce olarak Erimin eline ulaşmıştır. Erim, metni şöyle bir gözden geçirdiğinde, sezgisinin kendisini aldatmadığını ve zahmetinin boşa gitmediğini memnuniyetle görmüştür.

Bu konferansın ilginç yanı, Amerikan dış politikasında Önde gelen bir şahsiyetin, Dean Acheson-un, hükümetinin Kıbrıs politikasını, kelimeleri eğip bükmeden açıklamış olmasıdır!

Acheson'un bu konferansta söylediği ve Nihat Erimin getirttiği metinde yer alan en önemli sözler şunlardır: "Amerika hükümeti, Türkiyenin müdahalesini, Türkiye nezdinde en kesin -metinde bunu karşılayan kelime "most vigouros"-tur- şekilde teşebbüste - bulunarak önledi. Amerika, Türkiyenin müdahalesini önlemekle büyük bir mesuliyet altına girmiştir. Bunu gören Makarios, Amerikanın Türkiyenin Adaya çıkarma yapmasını her zaman önleyeceği düşüncesine saplandı ve bu onun cesaretini arttırdı..."

Kıbrıs meselesi Türkiyede partiler arasında bir çatışma konusu olduğunda pervasızca işe karışan ve hükümetinin böyle bir müdahalede bulunmadığını söyleyen Büyük Elçi Hart'ın, demecinin hakikate uymadığı böylece, kesinlikle ortaya çıkınca ne yapacağı ise artık bir merak konusu olmaktan çok, eğlenceli bir şekle bürünmüş olmaktadır.

Devekuşu politikası

Millet Meclisindeki görüşmelerden sonra yapılan AP Grup toplantısında yine, Amerikanın tutumu ve Johnson'un Mektubu meselesi tartışılmıştır. Görülmüştür ki, amerikan muhibbi Demirelin AP'sinde gerek Johnson'un Mektubu meselesinde ve gerekse türk - amerikan ilişkileri konusunda kendisiyle aynı fikirde olmıyanlar mevcuttur! AP milletvekillerinden bazıları bu mektubun açıklanmasını Demirelin yüzüne karşı talep etmişlerdir. Bunlardan meselâ Şinasi Osma:

"— Bu mektubu açıklıyalım!" diye başladığı konuşmasında, AP'nin bu konuda gösterdiği aşırı titizliğin sakıncalı olduğunu, İktidara yapılan hücumlara mesnet verdiğini ifade etmiş ve şöyle demiştir:

"— Bize solcular, Amerikanın peyki diyorlar. Bunu önlememiz lâzımdır. Mektubu açıklamaktan çekinmek doğru değildir. Bunu açıklarız ve Amerikaya da kendisiyle yine dost olduğumuzu, fakat bu mektubu açıklamazsak kendi itibarımızı kaybedeceğimizi söyleriz!"

Fakat Osma, bir miktar taraftar toplamakla beraber, görüşünde yalnız kalmıştır. Senatodaki görüşmeler ise, türk halkoyuna, Kıbrıs konusunda yeni hiç bir şey söylememiştir.

(AKİS: 725)

Şu anda Kıbrısta, **Makariosun** hazırladığı ve iktisabı mürüruzaman süresini çok kısa tutarak türklerin arazilerini topyekûn rumlara devretmek hedefine uygun tapulama kanunu tasarısı temsilciler meclisindedir. Birleşmiş milletlerde alman karara uygun olarak arabulucu bulma gayretleri rumlar yönünden hızlanmıştır. Makariosun Afrika seyahati hiç de boşuna değildir, Türkiye neticede arabulucuyu teklif eden değil, teklifi kabullenen ülke olmak tehlikesiyle karşıkarşıyadır. Rumlar kesif faaliyetleriyle dış görünüşü sevimli yeni bir "Galo Plaza"yı bize teklif eder ve yuttururlarsa kimse şaşmamalıdır.

Darbe üstüne darbe

(Kapaktaki çatlak)

Başbakan Süleyman Demireli haftanın başında Pazartesi günü Mecliste, AP kulisinde, kendi partisinin milletvekilleriyle sarmaşdolaş vaziyette görenler, çiçeği burnunda Başbakanın bu hâlini hiç de yadırgamadılar. Demirel, kuliste birbirleriyle sohbet etmekte olan milletvekillerinin yanına gidiyor, samimi bir ifadeyle hepsinin teker teker elini sıkıyor ve hâlini hatırını soruyordu. Böylece, Kasım Güleğe ait bir rekoru kırmak belki de ilk defa Demirele nasip oluyordu.

Demireli böyle bir rekoru kırmağa zorlayan sebebi bulmak hiç de güç değildi; Bunun için, az sonra toplanacak Millet Meclisinin gündemine bakmak kâfiydi. Zira gündemin birinci maddesini, TİP Yozgat milletvekili Yusuf Ziya Bahadınlının Hükümetin son günlerde giriştiği partizanca nakil ve tâyinler hakkında Genel Görüşme açılmasını isteyen önergesi teşkil ediyordu. Önerge kabul edilirse, Hükümetin keyfî tasarrufları Meclis kürsüsüne getirilecek, böylece Hükümet, Bütçe ve Kıbrıstan sonra ilk büyük darbeyi bu konuda yiyecekti. Aslında, 238 kişilik AP Grupuna rağmen önergenin kabulü imkânsızdı ama, Demirel için mesele önemsenmiyecek gibi de değildi. Demirel, Grupunun bir kısmının, genel müdürler seviyesinde ve elçabukluğuyla yapılan nakil ve tayinlere karşı olduğunu biliyordu. Gerçi Grupun önerge a-

leyhinde oy vermesi kararlaştırılmıştı, fakat gene de temkinli olmak lâzımdı. Muhalefet partilerine mensup milletvekillerinin oyları birleşir de Hükümetin tasarrufuna kardan AP'liler de aynı istikamette oy kullanırlarsa, o zaman durum ne olurdu? İşte Demireli, başka zamanlar kulise girip çıkarken dik tutmağa çalıştığı başını eğmeğe ve kendisine karşı olduklarını bildiği milletvekilleriyle sarmaşdolaş görüşmeğe iten endişe buydu.

Konuşmalardan sonra, önergenin Anayasaya aykırı olduğu, bu yüzden Anayasa Komisyonunda görüşülmesi gerektiği iddiasıyla bir AP'li tarafından verilen önerge oya sunularak, kabul edildi. Böylece Demirel de derin bir "oh" çekti. Bu arada dikkati çeken bir husus, bazı AP'lilerin -nedense- toplantıda bulunmadıkları oldu.

Gruptan yükselen ses

Demirelin bu kadar endişelenmesine sebep olan olay, geçtiğimiz haftanın ortasında Çarşamba günü toplanan Grupta cereyan etti. Herşeyi tozpembe gören Başbakanın genel başkanlık mücadelesindeki rakibi Saadettin Bilgiç yeniden sahnede görünüyor ve hiç beklenmedik bir sırada Hükümete karşı muhalefet bayrağını açıyordu. Bilgiç, Hükümetin, Mecliste Karma Komisyonda görüşülmesi isteğiyle getirdiği Seçim Kanunu Tasarısını fırsat bilip, harekete geçti. Posbıyıklı politikacı, bu konuda yaptığı konuşmada, 264 maddelik kanunun Senato seçimlerine yetiştirilemiyeceğini ileri sürdü ve Hükümetin, daha kısa bir kanun metni hazırlanması için, Tasarıyı geri almasını istedi.

Bilgiçin bu âni çıkışı Hükümet üyelerini şaşkına çevirdi. Demirelin toplantıya geç katılması, Bilgiçin karşısına Devlet Bakanı Cihat Bilgehanın çıkmasına sebep oldu. Bilgehan Hükümete açıktan açığa cephe alan Bilgiçe o kadar sinirlenmişti ki, kürsüden, aklına gelen herşeyi söylemekte bir sakınca görmedi. Bir ara:

"— Hükümet, Tasarıyı geri almak niyetinde değildir. Zaten Meclise bir tasarı sevkederken de Grupun tasvibini almak mecburiyeti yoktur" deyiverdi.

Bu sözler, Bilgiçin işini, kolaylaştırmıştı. Zira, Bilgehanın Grupu hiçe sayan konuşması, bütün üyelerin itirazıyla karşılaştı.

Bilgehandan sonra konuşan milletvekilleri, Hükümetin Grupun içinden teşekkül ettiğini, bu bakımdan, herhangi bir konuda Grupun

Demirel ve Kabinesi
Çatırdamaya başladı

Demirel salona, gündem dışı konuşmalar bittikten sonra girdi. Az önceki haliyle tezat teşkil edecek şekilde başını gene dik tutmağa çalışıyor, buna rağmen ezilip büzülmekten de kurtulamıyordu. Görüşmeler başladığında, sağında oturan Cihat Bilgehanla birşeyler konuştu, sonra meraklı gözlerle AP'lilerin bulunduğu sıralara bakmağa başladı. Bunun Üzerine Bilgehan, AP sıralarının arasında dolaşmak ye bazı milletvekilleriyle uzun uzun konuşmak lüzumunu hissetti.

görüşünün alınması gerektiğini söylediler. Konuşmalar bittikten sonra, Bilgiçin, Tasarının geri alınmasını öngören önergesi oya sunuldu ve 35'e karşı 50 oyla kabul edildi. Salı günü ise Hükümetin 10 maddelik Tasarısı oylandı ve Grupun tas--ibinden geçti.

Toplantıda bundan sonra cereyan eden görüşmeler, azledilen Genel Müdürler ve Kıbrıs konusunda oldu. Hükümetin keyfi, tasarrufları hakkında Genel Görüşme açılmasını isteyen önergesi üzerinde konuşan Reşat Özarda, Hükümeti ve Demireli sert bir dille tenkit etti. Görüşmeler sonunda, Özardanın önergesi reddedildi.

Hükümetin dış politikası hakkında konuşan Ertuğrul Akça ile Şinasi Osma ise, Dışişleri teşkilâtından yakındılar ve enerjik politika izlenmesini istediler. Akça:

"— Bu şekilde dış politika yürütülmez ve hükümet idare edilmez!..." dedi.

Demirel ve Bilgiç gülüşüyorlar
"..tenhalarda düşmanımsın sen benim"

Hesap peşindekiler

Son günlerde cereyan eden olaylar göstermektedir ki, AP içinde AP Hükümetine karşı ciddi bir muhalefet cephesi kurulmuştur. Bu cephe, başta Bilgiç ve taraftarları olmak üzere, Bakan olamayan gayrimemnunlarla, eski DP'liler ve Hükümetin icraatını gerçekten tasvip etmeyenlerden meydana gelmiştir. Cephenin liderliğini ise görünüşte Saadettin Bilgiç yapmaktadır. Çeşitli sebeplerden dolayı Hükümete muhalif olan milletvekilleri, kudretli görünebilecekleri düşüncesiyle, Bilgiçin etrafında birleşmektedirler. Bu ise, Demirelin ezelî rakibi Bilgiç ve taraftarlarının ekmeğine yağ sürmektedir.

Hükümetin bir tasarısını Gruptan geri çevirmek suretiyle Demirele önemli bir darbe indirmiş olan Bilgiç ve taraftarları, şimdi ikinci büyük darbenin hazırlığı içindedirler. Bu darbenin, Mart ayı içinde yapılması gereken AP Büyük Kongresinde indirileceği, bundan önce de Grupta gene bir tasarının reddedilmesi sebebiyle gövde gösterisi yapılacağı, böylece taraftar sayısının hayli arttırılacağı söylenmektedir. Gerçi taraftarları, Büyük Kongrede genel başkanlık seçimini Bilgiçin kazanacağına ihtimal vermemektedirler ama, asıl hedefin Genel İdare Kurulunu ele geçirmek olacağını da gizlememektedirler. Zira Bilgiçe göre, partinin yönetici kadroları ele geçirilmek suretiyle Demirelin desteksiz hale getirilmesi mümkündür. Bu ise, Genel Başkan olarak Demirelin etkisiz, yönetici kadronun isteklerine boyun eğen bir kimse durumuna düşmesini sağlıyacaktır. Bu konuda AP'li bir milletvekilinin söylediği şu sözler ilgi çekicidir:

"— Bilgiç Demireli deviremez ama, Gümüşpalanın durumuna sokabilir."

Demirelin hesapları ise Bilgiçinkinden farklıdır. Gruptaki yenilgiden sonra yavaş yavaş aklını başına toplayan Demirel şimdi, muhalif cepheyi dağıtmak için gayret sarfetmektedir. Meselâ ilk plânda eski DP'lileri memnun edecek çareler aramaktadır. Bunun için, hazırlanmakta olan Af Kanunu Tasarısına, eski DP'lilerin yüzünü güldürecek bazı maddelerin ilâvesi düşünülmektedir. Bu arada, Başbakanlık Müsteşarlığına Munis Faik Ozansoyun getirilmesi de eski DP'lilere verilen tavizler arasında sayılmaktadır.

İkinci plânda memnun edilecek üyeler arasında ise Bakan olamayan ve bu yüzden Demirele cephe alan partililer bulunmaktadır. Demirel, bunun çaresini bulmakta güçlük çekmemiştir. Cihat Bilgehan vasıtasıyla, Bakan olamayan gayrimemnunlara -ki bunların sayıları hayli kabarıktır-, Bütçe görüşmelerinden sonra Hükümet içinde revizyona gidileceğini müjdeleyivermiştir. Ancak, bu taktiğin Demirele bir şey kazandıracağı söylenemez. Zira Kabinede, kendisininki de dahil, 23 Bakan koltuğu vardır. Kabineyi tamamen değiştirse bile gayrimemnunların sayısı azalmıyacak. Bakanlıktan düşenlerle Kabine dışında kalan üyelerin sayısı, bugünkü gayrimemnunların sayısından az olmayacaktır.

Demirel, Hükümetin icraatına

karşı olan milletvekillerini de ikna yoluyla kendi tarafına çekme çabasındadır. Ancak, Başbakanın bu yolda bugüne kadar gösterdiği gayretler hiç bir olumlu sonuç vermemiştir. Çünkü, bir takım keyfî tasarruflara ve meselâ devletin öz kaynaklarını sorumlulukları altında bulunduran genel müdürlerin azledilmesine mesnet alınan suni gerekçeler, bazı milletvekillerini ikna edici olmaktan çok uzaktır.

Şurası muhakkaktır ki, önümüzdeki günler, Başbakanlık koltuğuna henüz ısınmayan Demirele huzur getirmeyecektir. AP Grupundaki muhalefet, kısa bir süre sonra sesini iyice yükselteceğe benzemektedir.

C.H. P.

Kurultay arefesinde

Şu günlerde CHP Genel Merkezi yoğun bir çalışma içindedir. Seçim sonrası endişeleri, yerini, Parlamentoda izlenecek politikanın partinin yetkili organlarınca da tespit edilmesinden sonra şevkli bir çalışmaya bırakmıştır. Geçtiğimiz haftanın ortasında birgün toplanan Parti Meclisi, aralıksız devam eden çalışmalar sonunda, Büyük Kurultayın Nisan ayı içinde toplanmasını kararlaştırmıştır. Şimdi, Genel Merkezde bütün hazırlıklar Kurultay için yapılmaktadır. Şu satırların yazıldığı sırada toplantı halinde bulunan Parti Meclisinin tüzük tasarısı üzerindeki çalışmaları bittikten sonra, Merkez Yönetim Kurulu üyeleriyle milletvekilleri, seçim bölgelerine dağılarak, teşkilâtı Kurultaya hazırlayacaklardır.

Kurultay tarihinin tespiti, partideki inançsızları da gayrete getirmiştir. Bunlar, "Ortanın Solu" slogan ve programına açıktan açığa cephe alan ve "Kurultayda konuşacağız" nakaratıyla ortaya çıkan Banguoğlu tipinde, sayıları kabarık olmayan senatör ve milletvekilleridir. Ne var ki, bunların lideri durumunda bulunan Tahsin Banguoğlu, delege sıfatıyla Kurultaya katılma imkânını bulamayacaktır. Zira, partinin ilerici güçlerince "İstenmeyen Adam" ilân edilen Banguoğlu, şu günlerde toplanacak Yüksek Haysiyet Divanında hesap verecek ve muhtemelen partiden ihraç edilecektir. Nitekim, Senato Grup Yönetim Kurulu ile Merkez Yönetim Kurulunun geçenlerde yaptıkları ortak toplantıda, Banguoğlunun seçimden önce Parti Tüzüğüne aykırı demeçleriyle ilgili belgeler toplanmış ve bunlar Yüksek Haysiyet Divanına sevkedilmiştir. Bu münasebetle, seçimi kaybettikleri için Ankarada bulunamayan Haysiyet Divanı üyelerine, Ankaraya gelmeleri bildirilmiştir.

Sessiz ve derinden

Kurultaya hazırlanan bir başka sima ise, geçen yıl affa uğrayarak yeniden partiye dönen Kasım Gülektir. Gülek, bu defa yoğurdu üfleyerek yemek gayretindedir. Seçim kampanyası süresince "Ortanın Solu" sloganını ağzına hiç almayan, vatandaşlara toprak reformunu ve sosyal adaleti anlatmağa çalışan partililere karşı tavır takınan Gülek, inançsızları kendi etrafında top-

CHP Meclisi İnönünün başkanlığında çalışıyor
Kurultaya hazırlık

lamak ve Kurultaya bu grupun lideri sıfatıyla katılmak çabasındadır. Ancak, pabucun pahalı olduğunu tecrübeleriyle çok iyi bilen bu ünlü politikacı, şimdilik sesini çıkarmamayı ve göze batmamayı tedbirlilik saymaktadır. Çünkü Güleğin, seçimden hemen sonra uygulamayı düşündüğü plânları, Aralık ayında yapılan İl Başkanları ve Temsilcileri toplantısında ortaya çıkan görüş birliği neticesi, tamamen suya düşmüştür. Bu bakımdan Gülek, başına ikinci bir felâket gelmemesi için dikkat göstermekte, Kurultayı beklemektedir. Ancak bugünkü CHP, Güleğin bir zamanlar fütursuzca at oynattığı CHP değildir ve "Ortanın Solu" programı etrafında kenetlenmiş dinamik partililer, sahayı bundan böyle Gülek tipi politikacılara bırakmamak azmindedirler. Bunun içindir ki Kurultayın, yönetici kadrolarını ilerici güçlere teslim etmesi sürpriz olmayacaktır.

Haşim İşcan makamında
AP'lilerin rahatını kaçıran adam

Belediye

Sıra İstanbulda

AP İktidarının daha üçüncü ayı dolmadan, Genel Müdürler değiştirilip, yerlerine AP'ye yakın kimseler ve bilhassa Demirelin mühendis arkadaşları getirilirken, İstanbuldaki AP'liler de boş durmuyorlardı.

İstanbulda AP'lilerin ötedenberi gözlerini diktikleri müessese, Belediyeydi. On yıllık DP İktidarı boyunca Belediye, o zamanki partizanlarla sağmakla bitiremedikleri bir çiftlik halindeydi. 27 Mayıs 1960 Devriminden sonra Belediyenin partizanlar tarafından sağılmasına son verildi. Gerçi gerek Millî Birlik hükümetleri ve gerekse ondan sonraki koalisyon hükümetleri sırasında Belediyeyi gene şahıs menfaatlerine âlet etmek isteyenler çıkmadı değil, ancak bunlar münferit olaylardı ve kısa zamanda önüne geçildi. Belediyeye kabiliyetli ve bilgili elemanlar alındı, 27 Mayıs öncesinin partizan idaresine ayak uyduran memurlar tamamen tasfiye edildiler veya pasif görevlere atandılar. Seçimle Belediye Başkanı olan CHP'li Haşim İşçan da yeni kurulan kadroya dokunmadı, hilâkis, dışarıdan kuvvetli elemanlar almağa devam etti. İşte, İstanbul AP teşkilâtının gözlerini diktiği, Belediyenin muhtelif dairelerinin başındaki bu elemanlardı. Bu durum, AP'lileri ziyadesiyle tedirgin ediyordu.

10 Ekim seçimlerinden hemen sonra güya tebrik amacıyla Ankaraya giden AP'li Encümen ve Meclis üyelerinden müteşekkil heyetin Başbakan Süleyman Demirelden ilk isteği, temsil ettikleri şehrin herhangi bir dâvasının halli değil, kendilerini tedirgin eden bu müdürlerin behemehal değiştirilmesi oldu. Heyetin Demirciden bir diğer isteği de. göreve başladığından bu yana şehirde gözle görülür birçok eserler meydana getirmiş olan Haşim İşçanın Hükümetten beklediği yardımların gerçekleştirilmemesiydi. Zira AP'liler, gelecek Belediye seçimlerinden ciddi şekilde endişe duymaktaydılar. İşçanın kısa zamanda meydana getirdiği eserler, başta şoförler olmak üzere, istanbullular tarafından takdirle karşılanmıştı. Bu yüzden İşçanın, önümüzdeki Belediye seçimlerinde AP liler tarafından aday gösterilecek rakibini kolayca altedebileceği korkusu AP çevresinde hâkimdi. Bu korku yüzündendir ki, İşçanın en büyük teşebbüsü olan Aksaray Meydanı yeraltı geçidi ile tamamlayıcı yollarının inşaatı projesinin Belediye Meclisinden geçmesini önlemek için büyük gayret gösterdiler ve bunda da başarı kazandılar.

Ağıza göre lokma peşindekiler

AP'lilerin, Demirel Hükümetinin tek başına iktidara gelmesinin akabinde hazırladıkları kara liste oldukça kabarık bir yekûn tutuyordu ve bu listenin en başında da, Belediye Başkanı Haşim İşçana çalışmalarında büyük yardımı dokunan İmar Müdürü Lûtfullah Silâhtar geliyordu. Şimdiye kadar Belediyenin en çok şikâyet edilen müdürlüklerinden birisi de İmar Müdürlüğü idi. Şehrin imarı işi âdeta keşmekeş içindeydi. Hatır - gönül, partizan idare ve rüşvet en çok bu müdürlükte işliyordu. 1960'dan sonra gelen Askerî İdare İstanbul Belediyesinin İmar Müdürlüğünü hale yola sokmak için çok uğraştı. O günden bugüne birçok müdür değiştikten sonra, İmar Müdürlüğünün başına Lûtfi Silâhtar getirildi. Silâhtar kısa zamanda duruma hâkim oldu ve İmar Müdürlüğü, şehirliyi uğraştıran, yoran değil, kânun ve yönetmelik çerçevesi içinde işini hemen bitiren bir müessese haline geldi. İşte şimdi, yılların karışıklığını kısa zamanda düzelten bu başarılı müdür değiştirilmek isteniliyordu. Müdürün suçu ise, kanun ve yönetmeliklerin gösterdiği yoldan ayrılmaması ve hatır-

gönül dinlememesi, partizan baskılara karşı gelmesiydi! İmar Müdürlüğü gibi, binlerce vatandaşın işi düşen bir müessesenin başına AP'lilere yakın olan, AP'lilerin işlerini rahatlıkla halledecek birisi getirilmeliydi.

AP'lilerin üzerinde önemle durdukları bir diğer müdür de, Belediye içindeki tâyinlerle meşgul olan Zat İşleri Müdürü Refika Özkın idi. Necdet Uğur zamanında bu göreve getirilen Refika Özkın da Belediyenin başarılı elemanlarından biriydi. Bilhassa tâyinler bakımından çiftlik haline getirilmiş olan Belediyeyi Özkın bu hüviyetinden kurtarmıştı. Zira Özkın, partililerin isteklerine boyun eğecek bir memur değildi. Fakat mademki bugün AP iktidardaydı, o halde, DP devrinde olduğu gibi birçok AP'li Belediyede görev almalıydı. Bu tasavvura engel teşkil eden kimse ise, Zat İşleri Müdürü Özkındı. Öyleyse Özkının derhal değiştirilmesi lâzımdı.

Belediye Başkan Yardımcılarından Kadri İlkay da 27 Mayıs Devriminden sonra bu göreve getirilmişti. Onun da değiştirilmesi için bu kadar suç kâfiydi! Necdet Uğur zamanında tâyini yapılan Başkan Yardımcılarından Burhan Güngör ise AP'lilerce topun ağzındaydı. Su çu, bu göreve getirildiğindenberi yılmak bilmeden ve dürüst çalışmış olmasıydı.

27 Mayıs 1960'dan sonra İETT nin başına getirilen Orhan İlter Paşa da AP'lilerce "İstenmeyen Adam" ilân edilmiştir. Orhan İlter, Belediyenin en belâlı müesseselerinden biri olan Elektrik İdaresini düzeltmek için, işbaşına geldiği gündenberi yılmadan, azimle çalışmaktadır. Buna rağmen Elektrik İdaresi en çok şikâyet edilen müesseselerden birisidir. Orhan İlterin şahsiyeti sebebiyle, bugüne kadar, partizan tesirlere İdare kapalı kalmıştır. Ancak bu yüzdendir ki, tıpki İmar Müdürlüğünde olduğu gibi, kendilerine yakın bir müdürün bu müessesenin başına getirilmesi AP'lilerin en büyük arzusunu teşkil etmektedir.

İstanbul Belediye Meclisinde ekseriyeti teşkil eden AP'liler ile J. Teşkilât kademelerindeki AP'lilerin istekleri bu merkezdedir. Ama, bu isteklerin yerine getirilmesi bugün için imkansız gibidir. Belediye içindeki tayinlerin bir kısmını Belediye Başkanı re'sen, bir kısmını da Vali ile birlikte yapabilmektedir. Bu yüzden AP Hükümeti, Ankaradaki genel müdürlerle olduğu gibi, İstanbul Belediyesiyle oynamak imkanından mahrumdur. Bu tayinlerin gerçekleşmesi, Haşim İşcanın da AP'liler gibi düşünmesine bağlıdır. İşçan şimdilik, beraber çalıştığı mesai arkadaşlarından son derece memnundur ve bunları değiştirmeye hiç de niyetli görünmemektedir.

Belediye Meclisinin AP'li çoğunluğu, müdürler arasında bir değişiklik yapamamanın acısını "hakkı huzur"lardan aldı ve bugün gazetecilerin bulunmadığı bir toplantıda, CHP'li üyelerin de oylarıyla, "hakkı huzur" ücretlerini 50 liradan 100 liraya çıkardı.

Belediye dışındakiler

İstanbulda değiştirilmek istenilen müdürler sadece Belediyeye inhisar etmemektedir. Vilayete bağlı bazı müdürler de AP'lilerin gözüne batmaktadır. Bunların başında Milli Eğitim Müdürü Halis Kurtça gelmektedir. Halis Kurtça değerli bir eğitimcidir ve İstanbulun eğitim meselesinin hallinde çok başarılı çalışmaları olmuştur. Kurtça da şu veya bu tesir altında kalmayan, aydın bir idare adamıdır. Bu yüzden, çocuğuna sınıf geçirtmeyen öğretmeni yerinden etmeye alışmış partizanları tatmin etmekten çok uzaktır. Kurtçanın yerine AP standartlarına uygun bir müdür istenmektedir.

Bazı büyük bankaların İstanbul şubelerinde görevli müdürlerle de oynanmak istenmektedir. AP'lilerin kredi arzularına gerektiği gibi cevap vermeyen, onların "kalkınma hızı" na ayak uyduramıyan banka müdürleri hakkında raporlar, şikâyet mektupları çoktan, ilgili Bakanların eline ulaştırılmıştır.

Yıllardır zarar eden Deniz Nakliyatı A.Ş.'yi devlet bütçesine yük olmaktan kurtaran ve bu yıl da kâra geçiren Genel Müdür Nâzım Uzunhekim, yerinden alınmıştır. DP devrinin büyük çiftliklerinden olan Denizcilik Bankasının şilepçilik işletmesinin başında bulunan Nâzım Uzunhekim, müesseseyi yağma hasanın böreği olmaktan kurtarmış, kısa zamanda temin ettiği tasarruflarla zararın önüne geçmiştir. Daha koalisyon hükümetleri sırasında Nâzım Uzunhekimle uğraşılmağa başlanmıştı. Bir ara Ulaştırma Bakanlığı yapan Ferit Alpiskender, Uzunhekim hakkında birçok tahkikat açtırmış ve hepsinde de Genel Müdürün başarısı ortaya çıkmıştır. AP İktidarı ele alır almaz, diğer genel müdürlerde olduğu gibi, bu başarılar katiyen kaale alınmadan, Uzunhekim de görevinden uzaklaştırılan genel müdürlerin arasına sokulmuştur. Şimdi "deniz" sahasında çalışan AP'lilerin isteklerine kolaylıkla evet diyecek bir genel müdür aranmaktadır.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Sovyet Rusya

Yeni rollerde

Geride bıraktığımız haftanın sonlarına doğru, Sovyet Özbekistanının başkenti Taşkentte yeni yılın ilk önemli milletlerarası toplantısı yapıldı. Bu haftanın ikinci gününe kadar süren toplantı, Sovyet Başbakanı Kosiginin evsahipliğinde, Pakistan devlet başkanı Mareşal Eyüp Han ile Hindistan başbakanı Lal Bahadur Şastriyi biraraya getiriyordu. Konu, Hindistan ile Pakistan arasındaki anlaşmazlıklara, özellikle geçen yılın ortalarında bu iki devleti bir savaşa götüren Keşmir sorununa barışçı bir çözüm yolu bulabilmekti.

Aslında, Güney Asyanın en önemli iki devleti olan Pakistan ile Hindistanı yönetenlerin günün birinde bir görüşme masası başına oturmaları kadar olağan bir şey olamazdı. Gerçekten, geçen Ağustos ve Eylül aylarında patlak veren savaş sırasında olup bitenler, Komünist Çin dışında, büyük devletlerden hiçbirinin böyle bir savaşı istemediklerini açıkça ortaya koymuştu. Nitekim, Keşmirde ateş-kes de, büyüklerin Güvenlik Konseyinde yıllar yılıdır ilk defa yaptıkları işbirliği sonunda sağlanabilmişti. Savaştan buyana olup bitenler de hep aynı şeyi ortaya koyuyordu: Başta Birleşik Amerika ve Sovyetler Birliği olmak üzere, bütün büyük devletler, zaten Vietnam yüzünden bir barut fıçısı durumuna gelmiş olan Asyada bir savaşa daha razı olamazlardı.

Bu bakımdan, Karaçili ve Yeni Delhili yöneticilerin önünde sonunda bir görüşme masası başına oturmaktan başka yapacakları bir şey kalmıyordu. Fakat bu masaya Sovyetler Birliğindeki bir şehirde ve Sovyet yöneticilerinin aracılığında oturacakları, bundan daha birkaç yıl öncesine kadar inanılır şey değildi. O zaman iki devlet için akla en uygun gelen arabulucu, olsa olsa, ya İngiltere, ya da İngiliz Devletler Topluluğuna mensup bir başka ülke olurdu. Çünkü, Hindistan ve Pakistan bu topluluğun üyesidirler. Haydi, bu topluluğun arabuluculuğu sağlanamadı, bu durumda, her iki ülkeye de yalan bağlarla bağlı Birleşik Amerikanın arabuluculuğu düşünülebilirdi. Bilindiği gibi, Pakistan CENTO ve SEATO içinde Birleşik Amerika ile işbirliği yapmaktadır. Hindistan ise, ekonomik kalkınmasını sağlamak için, izlediği bağıntısız dış politikaya rağmen, ümitlerini amerikan yardımına bağlamış durumdadır.

Olmaz, olmaz

Fakat birkaç yıldır köprülerin altından akan sular, bir zamanlar "olmaz" diye düşünülenleri olduruvermiştir ve Hindistan ile Pakistan, Batı dünyasına ne kadar yalan bağlarla bağlı bulunurlarsa bulunsunlar, görüşme masasına Taşkentte oturmuşlardır. Bunun sovyet diplomasisi için büyük bir başarı sayılması gerekir. Gerçi yapılan toplantı sonunda Keşmir sorununa hiçbir çözüm yolu getirilmiş değildir. Bu haftanın başında yayınlanan ortak bildiriden anlaşıldığına göre, iki taraf da aralarındaki anlaşmazlıkları barışçı yollarla çözmek sözünü vermekten ve kuvvetlerini 24 Ağustos 1965 çizgisine çekmeyi kararlaştırmaktan öteye gidebilmiş değillerdir. Fakat bu kadarı bile, belki Karaçi ile Yeni Delhinin değil ama, Moskovanın övünebileceği bir sonuçtur.

Eyüp Han
imzadaki keramet

Bir kere, kendisini Sovyet bloku dışındaki iki ülkeye arabulucu olarak kabul ettirmekle, Sovyetler Birliği, 1966 dünyasında eskisinden çok! değişik rollere çıkmaya hazırlandığını açıkça ortaya koymuş bulunuyor. Bu son davranışına Vietnamda barışın sağlanması için harcadığı çabalar ve Kıbrıs anlaşmazlığında arabuluculuk yapabileceği konusunda söylenen sözler de eklenirse, Moskovanın, dünyada savaş değil, barış istediğine ve bunda samimi olduğuna inanmak gerekir. Yaptığı arabuluculuk çalışmaları, Sovyetler Birliğine, içine belki kendisinin de sürüklenmek zorunda kalacağı genel bir savaşı önlemek imkânı verdiği gibi, ayrıca, kendi bloku dışında kalan, hattâ Batı içindeki devletler üzerinde de söz sahibi olmak fırsatını da vermektedir. Sadece bu açıdan bakılsa bile, Moskovanın çıkmayı başardığı yeni rolünü sovyet diplomasisi için ikili bir başarı saymak lâzımdır.

İkincisi, Taşkent Toplantısı, sovyet diplomasisinin Pekine karşı kazandığı en önemli zaferlerden biridir. Önce, Pakistan ile Hindistan arasındaki gerginlik devam ettikçe Asyada kendisi için yeni fırsatlar gören Komünist Çin, bu iki devletin birbirleriyle barışçı diyaloglar kurmasını istememektedir. Sonra, eğer bu diyalog kurulacaksa, bunun Sovyetler tarafından başlatılmasını istememektedir. Üçüncüsü de, Asya sorunları tartışılırken kendisinin tartışma dışında bırakılmasına yanaşmamaktadır. Taşkent Konferansında, bu istemediği üç şeyin hepsi birden olmuştur.

Hayal ve gerçek

Kendisi için hayal ettiği yer ve kuvvet ne olursa olsun, Komünist Çinin, bütün potansiyel imkânlarına rağmen, bir türlü dünya devleti olmayı beceremediği ortadadır. Genç devletlerin bağımsızlık hareketlerinin ilk yıllarında getirdiği yeni ihtilâlci görüşlerle bunların kalbini kazanan Pekin, ondan sonraki davranışlarıyla, kazandığı sevgi ve itibarı yitirmeye başlamıştır. Batıdan zorla kazandıkları bağımsızlığı Komünist Çine kaptırmaktan ürken Afrika devletlerinin çoğu, şimdi ülkelerindeki Çin nüfuzuna

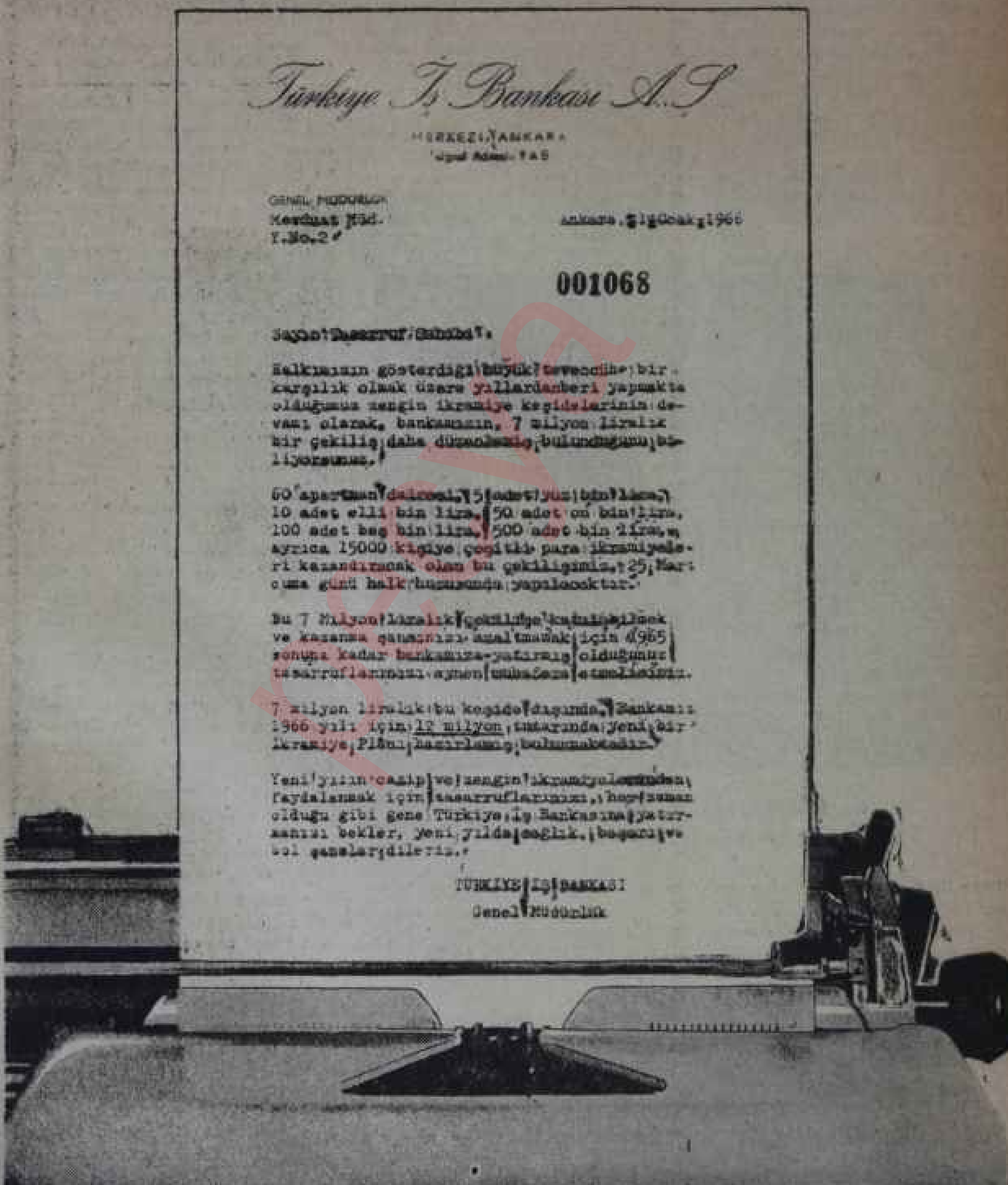
temizlemekle meşguldürler. Geçen yıl Cezayirde yapılması gerekirken bilinmeyen bir geleceğe bırakılan Asya - Afrika devletleri konferansı nın başına gelenler, büyük ölçüde, Pekinin genç devletler karşısında takındığı tehlikeli tutumun ve Moskova ile giriştiği gereksiz çatışmanın yüzündendir. Moskova ile Pekin arasında bir seçim yapmak zorunda bırakılan Asya -Afrika devletleri böyle bir seçim yapmaktansa toplanmamayı daha uygun görmüşlerdir. Bütün bunların yanı sıra, Komünist Çin bağıntısız devletlerin en önemlilerinden biri olan Hindistana karşı savaşçı bir tutum takınmış ve nihayet, geçen yıl da Endonezyada kendi parmağı bulunduğu artık şüphe götürmeyen bir hükümet darbesi düzenlemeye kalkışmıştır. Bir - iki yıl içinde yaptığı bunca gaf, Komünist Çinin zaten sağlam olmayan yerini adamakıllı sarsmaya yetip artmıştır.

Taşkent Konferansı, Sovyetler Birliğinin Komünist Çine Asya - Afrika dünyası içinde indirdiği büyük bir darbedir. Şimdiye kadar Birleşik Amerikanın çabalarıyla Birleşmiş Milletlerin dışında tutulan Pekin, şimdiden sonra da, Sovyetler Birliği tarafından, Asya - Afrika dünyasının dışında tutulacak demektir. Ancak bu durumun Komünist Çini daha aşırı davranışlara itmesi tehlikesi olduğu gibi ortada durmaktadır. Nitekim, Vietnam savaşının geleceği de, artık herkes tarafından kabul edilmektedir ki, Pekinin vereceği kararlara bağlıdır.

Geride bıraktığımız hafta, Vietnam savaşı bakımından, bir "bekle ve göre" haftası olmuştur. Bütün tarafsız gözlemciler, geçen hafta sonunu Hanoide geçiren Sovyet lideri Şelepinin, bir yandan, görünüşü kurtarmak için Kuzey Vietnama yapılan sovyet yardımının arttırılması sözünü verirken, öteyandan Ho Şi-minh ve arkadaşlarını itidale çağırdığı konusunda birleşmektedirler. Bunun yanısıra Washington da Kuzeye yapılan hava akınlarını durdurmaya devam etmektedir. Fakat, bütün bu olup bitenlerin Pekinde gözle görülür bir sinirlilik yarattığına şüphe yoktur. Hele Taşkent Konferansından sonra, bu sinirlilik daha da **artmış bulunmaktadır.**

Taşkent Konferansı, Eyüp **Han** ile **Şastri** arasında imzalanan **dokuz** maddelik "Taşkent Deklârasyonu" ile tarihe malolurken, **Şastrinin**, imza töreninden **bir** süre sonra, **bir** kalp krizi sonucu öldüğü bildirildi.

Hindistan - Pakistan anlaşmazlığından sonra adından sık sık bahsedilen Şastri, altmışbir yaşındaydı.

Türkiye İş Bankası A.Ş.
001068
60 apartman dairesi, 5 adet yüz bin lira, 10 adet elli bin lira, 50 adet on bin lira, 100 adet beş bin lira, 500 adet bin lira,
ayrıca 15000 kişiye çeşitli para ikramiyeleri kazandıracak olan bu çekilişimiz, 25 Mart cuma günü halk huzurunda yapılacaktır.
7 milyon liralık bu keşide dışında, Bankamız 1966 yılı için 12 milyon tutarında yeni bir ikramiye Plânı hazırlamış bulunmaktadır.
Yeni yılın cazip ve zengin ikramiyelerinden faydalanmak için tasarruflarınızı, her zaman olduğu gibi gene Türkiye İş Bankasına yatırmanızı bekler, yeni yılda sağlık, başarı ve bol şanslar dileriz.
TÜRKİYE İŞ BANKASI
Genel Müdürlük

SOSYAL HAYAT

Gülbenkyan

Orkideli Adam

Bu hafta, meşhur Milyonerin hayatıyla ilgili yazı serimizin beşincisini veriyoruz. Yakasındaki orkidesinden at ve av merakına, yemek zevkinden evlilik anlayışına her şeyi ilgi uyandıran, orijinal insan Gülbenkyanın özelliğini yapan hususlar, aşağıda, zevkle okunacak şekilde anlatılmıştır.

Gülbenkyan, orkideleri önünde

Çiçek, yemek ve av: İşte hayat!

Meşhur Gülbenkyanı gördüğümü kime söylesem, ilk sorduğu şey, "orkidesi var mıydı?" oluyor. Gülbenkyan ile orkide birbirinden bu kadar ayrılmayan iki mefhum. Hakikaten sabah-akşam, evde veya avda, hususi veya resmi toplantılarda yakasına daima bir orkide takıyor. Yerine ve saatine göre de çiçeğin rengi değişiyor. Bu şaşmaz kaidenin bir tek istisnası var. Fransız topraklarına ayak basar basmaz, ister Fransa Büyük Elçiliği, ister Air France uçağı, kıymetli orkide yerini Gülbenkyan için daha da kıymetli bir şeye bırakıyor: Fransızların meşhur "Legion d'Honneur" rozetine!.. Bu rozeti Gülbenkyana, henüz otuz yaşındayken, fransız hükümeti, Fransanın petrol dâvasında gösterdiği liyakattan dolayı vermiş.

1920 senelerinde Kalust Gülbenkyan çiçek yetiştirmeğe merak sarmış. Dost olduğu bir çiçekçi ona çeşit çeşit orkideler yollamağa başlamış. Bütün ev halkı ve babasının hanım ahbapları donandıktan sonra bir tane de Nubara düşmüş. O gün bugün, Gülbenkyan ile orkide ayrılmaz olmuşlar.

İlk zamanlar bunu yadırgayanlar çıkmış. Bir büyük av partisinde adamın biri gelip, "Yakanızdaki çiçek de ne oluyor?" diye sormuş. Kırmızı üniforması ile at sırtında pek ihtişamlı duran Gülbenkyan, kemali ciddiyetle, "Buna orkide derler" demiş. Adam ısrar etmiş: "Orkide ile ava çıkanı ilk defa görüyorum." Gülbenkyan bu lâfın altında da kalmamış: "Ya, ava çıkan ermeniyi? Onu daha evvel görmüş müydünüz?"

Evsahibimin yakasında mor renkli, güzel bir orkide vardı. Ona çiçeklerini kendisinin yetiştirip yetiştirmediğini sordum.

"— Bir kısmı sayfiye evimizin bahçesinden geliyor" dedi ve izah etti: Orkide, bir sapta birçok tomurcuk taşıyan ve hepsi birden açan bir çiçekmiş. Onun için, yalnız kendi mahsulü ile her güne bir orkide dayandırmak imkânsızmış. Babasına ilk orkideleri yollayan firma, senelerdenberi onun çiçeklerini temin ediyormuş. Müşterileri nerede olursa olsun, Fransada veya Moskovada, ona günügününe taze bir tomurcuk yetiştirmeyi bir şeref meselesi yapmışlar.

At, puro, yemek

Gülbenkyan her şeyin iyisini elde etmeğe alışmış. Daima elinin altında bulundurduğu puroları Kübadan geliyor. Otuz senedenberi ayni firmayla iş yapıyormuş. Kendisi için büyük itina ile, hususi hazırlanan puroları bir sene bekletiliyor; sonra sevkediliyormuş. Gülbenkyan da onları bir sene daha evde tuttuktan sonra afiyetle içiyor. Küba ihtilâlinden sonra bu düzen birkaç hafta için bozulmuş. Fakat her iki tarafın gayretiyle hal çaresi bulunmuş. Şimdi Çekoslovakya üzerinden sipariş veriyor, parayı da Kanadadaki rus bankasına ödüyormuş.

Gülbenkyan o nefis purolarından birini yakarken fotoğrafcımız davranıp resmini çekmek istedi. Evsahibimiz:

"— Bari monoklümü de takayım" dedi.

Sonra bana döndü:

"— Buna ne dersiniz? Tek Göz mü?"

Tâbirin gayet yerinde olduğunu, fakat bizde de monokl dendiğini söyledim. Gülüştük.

Gülbenkyan herşeyin iyisini temin etmeğe taraftar. Fakat bunun her zaman bir para işi olduğunu kabul etmiyor. Meselâ meyva ve sebzeleri turfanda diye altın pahasına yemenin aleyhinde. Mahsulün tam mevsiminde lezzetli olacağına kani.

Bütün konuşmalarından, Gülbenkyanın boğazına düşkün olduğu anlaşılıyor. Bazıları yaşamak için yer, bazıları da yemek için yaşar. Gülbenkyan ise zevk için yiyor. Bir yemek listesi hazırlarken duyduğu hazzı hiçbir şeyle mukayese etmiyor. Onun nazarında yemek bir sanat işi. Bayan Gülbenkyan:

"— Kocam müzikten, tiyatrodan hoşlanmıyor. Böyle yerlere mecburen arkadaşlarımla gidiyorum" deyince, hemen, tasdik etti:

"— Müzikten anlamıyorum, güzel bir yemeği bütün konserlere tercih ederim."

Yalnız alaturka müzikten hoşlanıyormuş. B.B.C. de nadiren alaturka parçalar çalınınca severek dinliyormuş.

Gülbenkyan:

"— Tiyatroyu sevmem ama, atla alâkalı hiç bir müsabakayı kaçırmam" dedi.

O sıralarda Londrada "Senenin atı" seçiliyordu. Karı-koca bu müsabakaları takip ediyorlarmış, Evsahibim:

"— Altı yaşındanberi ata binerim" diye ekledi.

Av merakı da erken başlamış. Bu merak hissi hayatında da epey önemli rol oynamış.

"— Beni av kıyafetimle görmelisiniz"' diyor, "Giyindikten sonra şöyle aynaya bir bakarım, ben bile kendimi beğenirim."

Avın heyecanlı, zevkli ve bazılarının söylediğinin aksine, tehlikesi az bir spor olduğunu ilâve ediyor. Ömrü boyunca iki bin kadar ava iştirak etmiş. Ölümle neticelenen beş kazaya şahid olmuş.

"— Nisbet fazla sayılmaz. Ayrıca böyle âni bir ölüm de sakınılacak bir şey değil bence.." diyor.

Basınla ilişkisi

Yetmiş yaşına gelen Gülbenkyan artık faal iş hayatından elini eteğini çekmiş. Fakat günlük meşguliyeti, eski temposu ile devam ediyor. Bir takım alışkanlıkları, şahsiyetinin icapları, menfaatini koruma mecburiyetleri var.

Her sabah 7'de, odasına getirilen gazetelerle uyanır. Kahvaltısında portakal suyu ve çay içer. 8'de posta gelir. Şahsi olan mektupları kendisi okur, diğerlerini kâtibesine devreder. İsviçre -Journal de Genéve- amerikan -New York Times- ve tabii ingiliz -The Times, Daily Express, Evening Standard- basınını muntazaman takip eder. Ayrıca, bir haber ajansına abone. Dünya basınında kendisi hakkında çıkan bütün yazıların çevirilerini ona yolluyorlar. Böylece onun için ne deniyor, ne yazılıyor, günügününe haberi oluyor.

Gülbenkyanın basına karşı tutumu babasınınkinin tam aksine. Kalust Gülbenkyan gazetecilerden hoşlanmaz, fotoğrafçılardan kaçarmış. Bir toplantıda yanına bir fotoğrafçı sokulmuş, "Meşhur milyoner Gülbenkyan siz misiniz?" diye sormuş. Gülbenkyan hiç istifini bozmadan, "Ah, nerede o günler!.. Değilim ama, ne olur, benim resmimi çekin" deniş. Tabii, gazeteci yürüyüp gitmiş.

Nubar Gülbenkyan basının, fotoğrafcısı, muhabirleri, bazen uydurma haberleri ile müsbet bir işe yaradığına inanmış. Kamuoyunun ilgilendiği konulardan, şahıslardan bahsetmek gazetecilerin hem görevi, hem de hakkı.

Evsahibim:

"— Bana bir muhabir gelir, sual sormak ister. Şimdi, ben onunla konuşmazsam, patronuna dönüp, 'bana verdiğiniz işi yapamadım' der mi? Demez. Ne yapar? Kendiliğinden birşeyler yakıştırır, uydurur, yazar. Onun için, en iyisi, herşeyi, lehte ve aleyhte olanı, açıkca gazetecilerle konuşmaktır. Tabii bazen buna rağmen hakikatle ilgisi olmayan şeylerin de çıktığı olur. Fakat neticede açıkkalplilik daha kârlı.".

Zeki Gülbenkyan, kendisinden bahsedilmesine engel olamıyacağına göre, en akıllıca işi yapmış: Kamuoyunun, basının bu ilgisinden istifade yolunu tutmuş. Bugün Avrupada, sosyetede, politikada ve iş hayatında ismi geçen şahısların hepsiyle arkadaş. O muhitin en çok tanınan, en renkli siması haline gelmiş. Onu herkes biliyor. Bir toplantıya gidişi, günün birçok şahsiyetinden fazla ilgi topluyor. Gülbenkyan da bu ilgiden, iş hayatında olsun, diplomatik kariyerinde olsun, menfaat cemiyetlerine, yardım hususunda olsun, mahirane bir şekilde istifade ediyor.

"N.G.I." mi? Şurada!.

Bir otomobili var. Londrada bilmeyen yok. O büyük şehirlere has trafik aksaklıklarında veya büyük törenlerde karısının onu araması veya onun kendi arabasını bulması dünyanın en kolay işi. Sokaktan geçen herhangi biri. "Gülbenkyanın arabası mı? Şurada.." deyiverir.

Londra taksilerinin manevra kabiliyeti malûm. Gülbenkyan böyle bir arabanın avantajlarından istifade etmeyi düşünmüş. Yalnız içini en lüks otomobillerden daha rahat hale getirmiş. Yan kapılarının üzerini de sarı hasır taklidi boyatmış. Arabayı daha sonra kapıda gördüm. Önü siyah, pırıl pırıl parlıyor. Arkasındaki hasır işi ile hoş bir tezad, bilhassa göze çarpan bir tezad teşkil ediyor. Numarası "N.G.T.' Tabii, bir gören bir daha unutmuyor.

Gülbenkyan , gününü çeşitli randevular ve sosyal faaliyetlerle geçi riyor. Öğle yemeğinden sonra mutlaka uyur. Buna bizde "şekerleme" dendiğini söyledik. Tâbir pek hoşun na gitti.

Karı-koca, hafta sonlarını, Lond raya 80 km. mesafede, Hoggeston' daki evlerinde geçiriyorlar. Harpten sonra satın almışlar. 18. yüzyıldan kalma bir ev, etrafında da oldukça geniş bir parkı var. Gülbenkyan orada atları ile meşgul olabiliyor. Çiçek serlerini, sebze bahçelerini geziyor. Av partileri tertip ediyor, misafir ağırlıyorlar. Arka daşlarına her türlü ikramı yapmaktan büyük haz duyan Gülbenkyan onların gece yatısına kalmalarını istemez. Gezilerinde o da daima otel lerde kalmayı tercih eder.

Yazın birkaç hafta için Eder Roc'da, Cap d'Antibes oteline giderler. Orada karı-koca tam istirahate çekiliyorlar. Gülbenkyan denizı çok sever.

"— Gazetelerden öğrendim babanız çivileme atlıyormuş. Ben balıklamayı tercih ediyorum" diye ta kıldı.

Hemen ilâve etti:

"— Buna son seneler Eden Roc' da başladım. Eğer usulünce, suya ilk başınız, sonra karnınız girecek şekilde atlarsanız, bundan zevkli şey yok. Ama bir de işler ters gider başınızdan evvel karnınız girerse insanın canı fena acıyor!.."

Tüli'den haberler

Düğünde buluşanlar

Prof. Lessing, provalar sırasında ünlü solistlerin kanını hayli kuruttu. Ayhan Baran, Özcan Sevgen, "orkestra çok forte, sesimiz duyulmayacak" diye hayli sızlandılar. Hele son provada Aydın Gün de sesini yükseltince, sinirler iyice gerildi ama, ilk temsilin seyircileri, kuliste olup bitenlerden habersiz, güzel bir gece geçirdiler. Mozart'ın müziği türk-alman kültürel münasebetlerini, de geliştirdi denebilir. Figaronun Düğünü" operasında türk ve alman sanatçılar ortak çalıştılar. Orkestrayı Prof. Lessing'in yönetmesinden başka, eseri sahneye koyan, kostüm ve dekorları yapanlar da almandı. Fakat onlar ilk gece bulunamadılar. Çünkü "Figaronun Düğünü" daha önce sahneye konacaktı, Totsis grevi yüzünden geç kalınınca, misafir sanatçılar geri dönmek zorunda kaldılar.

Operada AP'li Bakanlardan hiç biri yoktu. CHP Genel Başkanı İnönü ile eşi, ön sıranın ortasında bir yerde oturuyorlardı. AP'li milletvekillerinden Sabahattin Adalı ve Yüksel Menderes ile eşleri de seyirciler arasındaydılar. Fethi Doğançay şimdi Yüksel Menderes ile dolaşıyor, operaya da beraber gelmişlerdi. Türk - alman kültürel münasebetlerinde yeni bir adım sayılan "Figaronun Düğünü"nü Alman Elçisi Von Walther ile eşi, Haas-Haye ve bir çok alman seyrettiler. Alman Elçiliği bu olaya çok önem vermiş, Prof. Lessing şerefine Kent Otelinde bir de öğle yemeği tertiplemişti. Ancak almanlar, Operada yer bulamamaktan şikâyetçiydiler.

Dâva yurtta kaldı

Fikret Hakana millî Don Juan denildiğini herhalde duymayan kalmadı. Geçirdiğimiz hafta, Ankara yolları karla kapanırken, Fikret Hakan eski sevgilisiyle evlendi. Millî Don Juanın hayranları bu işe ne derler, bilinmez, fakat arkadaşları çok sevindiler, bu sevinci kutlamak için de başkentin meşhur meyhanesi Orhana gittiler. Meyhanenin çok kalabalık bir gecesiydi. Fikret Hakanı görenler hem şaşırdılar, hem sevindiler. Şerefe kadehler kaldırıldı. Ondan sonra vur patlasın, çal oynasın! Herkes kalkıp çiftetelli oynadı. O akşam çiftetelli rekoru Birsen Ögeldeydi. YTP'li Şükrü Ögelin eşinden sonra İzmir Belediye Başkanı Osman Kibar da ustalığını gösterdi. Kibar çok neşeliydi, âdeta eski yıllardan bir gece yaşar gibiydi. Yanında, İstanbulda herkesce tanınan Osman Altuğ (Onbir Osman), Kerim Beyazıd, soprano Sevda Aydan ve Adnan Aydan da vardı. Daha sonra soprano Nevin Pere de gelince, çiftetelli faslı kapanıp opera faslı açıldı ve Orhanın Yeri güzel aryalarla çınladı.

İzmir Belediye Başkanı Kibar, Sevda Aydan ile meyhanede
Sanat sevgisi

Beyaz yolculuklar

Kar izleri örterken, sosyete beyaz yolculuklara hazırlanıyor. Bu kış Avusturya modası var. İstanbullu lardan bir grup, bu modayı ekonomik olarak izah ediyor ve Avusturya dağlarının Uludağdan daha ucuz olduğunu ileri sürüyor. Uludağda astronomik rakamlar ödeniyor, kayak sporu bir lüks oluyormuş. Tabii bu, gerçek kayakçıların fikri. Yoksa Uludağa gidip de bir defa kaymadan dönenler pek çok. Bilhassa kadınlar arasında... Onlar dağa gitmeyi uzun etekler, lâsteks pantalonlar giymek için bir fırsat olarak düşünüyorlar. Ankaranın şık ve güzel kadınlarından Alev Berker, İnci Voskay, Sevinç Garan, İstanbuldan Leylâ Urul, Mehire Çizmeci, Handan Aksu da Uludağa gitmeye hazırlanıyorlar. Büyük Otelde Ankara ve İstanbul takımlarının şıklık karşılaşması olacak.

Ya dönüş?

Hariciyemizin en genç sefiresi sayılan Sevin Dikerdem Acra'dan İstanbula geldi, doğumunu bekliyor. Gana Elçimiz Mahmut Dikerdem de önümüzdeki günlerde Ankarada bekleniyor. Önemli merkezlerdeki büyük elçilerin katılacağı Danışma Kurulunda o da bulunacak. Dikerdem, Ganaya gittikten sonra Kıbrıs anlaşmazlığının hallinde Nkrumahın arabuluculuğunu sağlıyarak çok önemli bir başarı elde etmişti. Toplantıya çağırılmasının sebebi bu olsa gerek. Peki, ya toplantıdan sonra? Bazı diplomatlar, Dikerdemin, yeni doğmuş çocuğuyla Acra'ya dönmeyeceğini, Avrupada bir yere nakledileceğini iddia ediyorlar. Bakalım haklı çıkacaklar mı...

Çatıdaki çatlak

Geçirdiğimiz hafta Devlet Tiyatrosunda iki yeni oyun seyrettik: Biri, Altındağda sahneye konulan "Köşebaşı"; öteki, Küçük Tiyatroda sahneye konulan "Çatıdaki Çatlak"... "Köşebaşı"nı eskiden seyredenler, yeni oyunda eski havayı aradılar, fakat bulamayınca hayâl kırıklığına uğradılar. Oysa, o zaman bu oyunu Devlet Tiyatrosunun çok güçlü bir kadrosu oynamıştı Kadro değiştiği için, bu defa o gücü bulmak mümkün değildi. Şahap Akalının yerini Yıldırım Önal almıştı. Tabii, o da çok iyiydi. Yalnız, son provalarda herkesi telâşlandırdı, gene provaya gelmeyince, eski hastalığı nüksetti diye korkanlar oldu. Bir insanın adı çıkacağına canı çıksın! Yıldırım Önal, gerçekten hastalandığı için gelmemiş provaya. Neyse, iyileşti ve ilk temsile de yetişti.

Sanatseverlerin "Çatıdaki Çatlak"la ilgili açık oturumu
Çatlağın nerede olduğunu arayanlar

"Çatıdaki Çatlak", Bütçe Komisyonunda Devlet Tiyatrosuna yöneltilen tenkitlere bir kadın yazarın verebileceği en güzel cevap olarak çok alkışlandı. Adalet Ağaoğlu, hamasi eser isteyen milletvekillerine çatıdaki çatlağın sesini duyuruyor. Bu oyunda kadınların işbirliği var. Sahneye koyan da Muazzez Kurdoğlu. Gülsen Alnıaçık, hizmetçi rolünde çok alkışlandı ve seyircilere milyonlarca kadının sesini duyurdu. Oyundan sonra yazar Adalet Ağaoğlu, oyuncuları ve bazı dostlarını Kavaklıderedeki Feza salonuna çağırdı, bir çay masası etrafında, çatıdaki çatlakları eleştirdiler. Toplantının en hararetli konuşmacısı TRT'den Cemal Aygen oldu.

İyi eğlenceler!

Bosfor Turizm sahibi Feyyaz Tokar bir ameliyat geçirdi, bacağındaki platin çubuğu aldırarak rahatladı. Şimdi, Kapıkuleye gidip birkaç gün dinlenmeye hazırlanıyor. Tabii, bütün dostlarını da bu sınır moteline çağırıyor. İstanbuldan büyük bir grup, şeker bayramı tatilini burada geçirecek.

Söylentiye kalırsa..

Milletlerarası sanat elçiliğimizi yapan soprano Leylâ Gencerin opera prensibiyle yaşadığını yakınları bilirler. Bu prensip, şimdi çok genç sayılmayan Leylâ Genceri yıllarca kocasından, evinden, memleketinden uzak yaşattı, anne olmak zevkinden mahrum bıraktı,. Son zamanlarda Leylâ Gencerin, kocası İbrahim Gencerden büsbütün ayrıldığı da. söylendi, fakat İtalyadan gelen haberler bu söylentiyi yalanlıyor.

Nice yıllara!

Ulus Gazetesi muhabirlerinden Teoman Karahun ile Nuran Tanrıgör, geçtiğimiz haftanın sonunda Cumartesi günü Kadıköy Evlendirme Dairesinde evlendiler. Yeni evliler, davetlilerin arasında pek mutlu görünüyorlardı. Davetlilerin birbirlerine, "pek de yakıştılar" dediği duyuluyordu.

EVREN YAYINLARI

YENİ ÇIKTI

* SOSYALİST PLÂNLAMA — Yazan: Charles Bettelheim. Çeviren: Kenan Somer. İçindekiler: 1. Sosyalist plânlama nedir?. 2. Değer kanunu ve sosyalizmin kuruluşu, 3. Şüpheli "Az gelişmişlik", 4. Az gelişmişlikle savaşmanın gerekleri. F. 3 lira.

ÖNCE ÇIKANLAR

* ALFRED NOBEL VE ARMAĞANLARI — Yazan: Dr. Muammer Çetinçelik, F. 4 lira.

* EVREN ANSİKLOPEDİSİ — (Tek ciltte A dan Z ye bütün bilgiler) F. 25 lira.

* TÜRKİYE'DE İŞÇİ HAREKETLERİ — Yazan: Hüseyin Avni Şanda, F. 1.50 T.L.

* ALMANYA'DA MİLLİYETÇİ SOSYALİZM — Yazan: Hans Behrend, Çeviren: Burhan Arpad. F. 3 lira.

* ŞU 1941 YILINDA — Yazan: Nâzım Hikmet. F. 10 lira.

EVREN YAYINLARI: P.K. 73 Beyazıt - İstanbul (Beyaz Saray)

Genel Dağıtımı: İstanbul ve taşra: Kemal Karatekin - Ankara Caddesi - İstanbul.

Ankara: Bilgi Kitabevi - Kızılay, Ankara.

Ege: Orhan Özşişman - Konak, İzmir.

(On liralıktan az siparişlerde posta pulu gönderiniz.)

(AKİS: 728)

H E R K E S

OKUYOR

S İ N E M A

Filmler

"Kırık Hayatlar"

"Kırık Hayatlar" Halit Ziya Uşaklıgilin aynı addaki romanından Halft Refiğ eliyle önce senaryoya, sonra beyaz perdeye aktarılmış. Uşaklıgilin bu romanı öbürlerinden, özellikle ünlü "Mai ve Siyah" ile "Aşk-ı Memnu"dan oldukça ayrı bir tutumdadır. Günlük yaşayışın gerçeklerine daha bağlı, gerçek yaşayıştan kesitler vermeğe çalışan, "ayağı daha çok yere basan", bundan dolayı da Uşaklıgilin romanlarından çok küçük hikâyelerinde daha belirli, olan gerçekçi tutuma yakın bir eserdir. Hatta "Kırık Hayatlar"ı bir bakıma aynı eksenin çevresinde toplanmış bir hikâyeler dizisi gibi görmek pek de yanlış sayılmaz. Adının da belirttiği gibi bir değil, birden çok, aşağı yukarı yarım düzine kadar "kırık hayat"ın hikâyesi... Bu hikâyelerde birbirinden çok ayrı yaratılıştaki çiftler bir ortak özellikle, kadın-erkek ilişkilerini çeşitli sebeplerden dolayı ahenkli bir yolda kuramamakla kendilerini göstermektedirler. Buna göre "Kırık Hayatlar" her şeyden önce, bu yüzyılın başında toplumumuzdaki kadın-erkek ilişkilerini inceliyen bir eserdir. Böyle bir romana Refiğin ilgi duyması, bu genç yönetmenin filmlerini izliyenleri hiç şaşırtmıyacaktır. Çünkü Refiğ, ilk filmi "Yasak Aşk"tan beri (1961) hemen her filminde, özellikle "Seviştiğimiz Günler", "Şehirdeki Yabancı", "Gurbet Kuşları", "İstanbulun Kızları"nda bu ilişkileri, kadının toplumumuzdaki yerini ele alıp incelemeğe çalışmaktadır. Hattâ bu tutku yüzündendir ki Refiğ bugünkü kadın-erkek ilişkilerini daha iyi aydınlatmak, bu ilişkilerin kaynağını bulmak için "Kırık Hayatlar"la aynı sıralarda meydana getirdiği "Haremde Dört Kadın"da bu yüzyılın başlarına uzanmış, Osmanlı toplumunda kadın-erkek ilişkilerini başarıyla incelemiştir.

Çağından ayrı düşünce...

"Kırık Hayatlar" Refiğe aynı fırsatı verebilirdi. Çünkü Uşaklıgilin romanı, "Haremde Dört Kadın"la aynı çağda geçmekteydi. Böylece Refiğ, bir kere daha, fakat "Haremde Dört Kadm"dakinden ayrı bir çevrenin yardımiyle hem bugünkü kadın-erkek ilişkilerinin kaynaklarını ele alabilecek, hem de aradan geçen yarım yüzyıldan fazla zamana rağmen kadının toplumumuzdaki yerinin ancak bir "arpa boyu" yol alabildiğini ortaya koyabilecekti. Oysa Refiğ, Uşaklıgilin romanını kendi çağı içinde ele almayıp, günümüze aktarıyor. Böylelikle her şeyden önce eserin bir çağın belgesi olmak niteliğini ortadan kaldırıyor. Bu nitelik ortadan kalkınca, hele bunun yerine yeni çağın özellik lerini taşıyan dikkate değer bir şev de konulmayınca, bu aktarma dayanaksız kalıyor. Çünkü modern kılığa sokulmuş "Kırık Hayatlar", beyaz perdedeki şekliyle, günlük sinemada örneklerine bıkkınlık verecek kadar çok rastlanılan mutlu bir evliliğin yıkılışı ve sonra yeniden "tamiri" temasından başka bir şey değildir. Üstelik tema, ihanet eden eş, ihanete uğrayan eş, "ilâhî gazap "ın belirtisi olarak küçük çocuğun hastalanıp ölmesi, pişmanlık, af... gibi bütün klâsik unsurlarla bezenmiştir. Bütün bunları anlatmak için Refiğin "Kırık Hayatlar"ı kitaplık rafından indirip, olayları zaman içinde altmışbeş yıllık bir sıçramaya zorlamasına lüzum yoktu. Mademki böyle bir değişikliğe gidiliyordu, o hâlde, romanın ve filmin baş kahramanları olan Dr. Ömer - Perihan çiftinin evliliği derinlemesine ele alınıp, konuya yeni bir boyut kazandırılabilirdi. Refiğin, romandaki olaylara bu kadar sıkı-sıkıya bağlanarak, çalışma alanını kendi eliyle sınırlamasına hiç de lüzum yoktu. "Kırık Hayatlar", beş yılda altıncı defa aynı temayı ele alan, bu temayı tutkuyla işleyen bir yönetmene yakışmıyacak kadar yüzeyde kalan, hiç bir psikolojik inceliği bulunmayan, üstelik hemen hepsi kötü, tutuk bir oyun çıkaran oyuncu kadrosuyla bir gerçek hayat kesitinden çok, bir kukla temsilini andıran bir film olmuştur.

Filmcilik

Hollywood'un Türkiyesi

"The Blackboard Jungle - Kaıa Tahta Cengeli", "The Last Hunt - Kanlı Av", "The Brothers Karamazov - Karamazov Kardeşler", "Cat On A Hot Tin Roof - Kızgın Damdaki Kedi", "Lord Jim" filmlerinin yaratıcısı, Hollywood'un ünlü yapımcı - yönetmeni Richard Brooks, son konuşmalarından birinde, İkinci Dünya Savaşının içinde Hollywood'da senaryocu olarak çalışmağa başladığı yıllarla ilgili anılarını anlatırken, Hollywood yapımcılarının ilkel zihniyetini açığa vuran, Türkiyenin adının da geçtiği bir olayı ele alıyor. Yıl 1942. Brooks, Arthur Lubin'in yönettiği "White Savage - Beyaz Esire"nin senaryosunu yazar. Bu, John Hall'li, Maria Montez'li, Sabu'lu bir filmdir. Sonra... Sözü Brooks'a bırakalım.

"Sonra, 1942'de birgün Universal stüdyosundaki bir başka yapımcı beni telefonla aradı, dedi ki: 'Bu stüdyoda üç büyük oyuncuyla çevrilen bir filmde çalışmıştınız. Bu film büyük başarı kazandı' Cevap verdim: 'Filmi görmedim bile!' 'Öyle olsun. Bu büyük oyuncuları, John Hall, Maria Montez ve Sabu'yu yeniden sağladık, ama senaryomuz yok. Bunlara uygun bir senaryo istiyoruz. Konu bir çölde geçmeli'. 'Öyle mi? Burada, Birleşik Ameri-

kada bir çöl var. 'Hayır, hayır! Kovboy, kızılderili filân olmıyacak. Bıktık artık! Bana bir başka çöl söyleyin.' 'Afrika çölü olur mu?' 'Hayır, Afrika çölü deyince akla Yabancı Lejyonu gelir, o da kabak tadı verdi. Bir başka çöl söyleyin.' 'Avustralya çölü?' Dedi ki: Avustralya çölünün yerlileri kim?' 'Sanırım avustralyalılar. Bilmiyorum. Ne demek istediniz?' 'Canım, biliyorsunuz ya, yerliler işte...' 'Bilmiyorum. Galiba orangutanlar filan var'. 'Zenci var mı?' Hemen anladım ki bu adamda iş yok, ama yine de cevap verdim: 'Evet, renkli ırktan kimseler var galiba.' 'Öyleyse olmaz. Irk meseleleri olmıyacak. Bir başka çöl söyleyin.' 'Çin olur mu?' 'Hayır, daha önce Sarı Esirler çevrildi ya.' 'Peki, Hindistan?' 'Evet ama, bu film için tesbit edilen oyuncu kadrosunda ingiliz yok. İngiliz olarak kimi kullanabiliriz ki? Sonra siyasi meselelere bulaşmış oluruz. Hindistan bir sürü dert çıkarır karşımıza...'

Artık sayacak başka çöl adı pek bilmiyordum, dedim ki: 'Peki, ya Türkiye? Türkiyede de çöl var.' 'Bak, bu ilgi çekici. Yerlileri kim?' Bunun üzerine dedim ki: 'Bir dakika... Türkiyenin tarihini bilmiyorum. Yerlileri kimdir, söyliyemem.' 'Pekâlâ. Siz bize bir hikâye yazın da sonrasını düşünürüz."

Türkiyenin yerlileri kim?

Brooks, hikâyenin gerisini şöyle anlatıyor: "Coğrafya dergileri aldım, Türkiye üzerine bilgiler edindim, ilgimi çeken bir olaya rastladım: Birinci Dünya Savaşından sonra türkler kadınları özgürlüğe kavuşturmayı, yeni âdetler getirmeyi, kadınları eğitmeyi, onları peçelerinden kurtarmayı denemişler. Bu, Maria Montez'e iyi giden bir olaydı. Bu çeşit rollerde bir şeyler yapabilirdi. Bunun üzerine bir hikâye düzdüm ve yapımcıya gönderdim. İki gün sonra telefon çaldı: 'Benim söylediklerimi kulak ardına atmışsınız.' 'Neden?' 'Nedeni var mı? Hani ya yerliler?' 'Yerliler mi? Türkiyede yerliler yok ki.' 'Ne demek istediğimi anlamıyorsunuz. Yani beyazlara bürünmüş, at süren insanlar demek istiyorum.' Dedim ki: 'Türkiyede böyle bir şey yok.' 'Amma yaptınız ha!.. Dinleyin: Burada, Los Angeles'te bir türk konsolosu var. Ona danışalım.'

Ertesi gün yakışıklı bir delikanlı geldi: Siyah bıyıklı, 30-35 yaşlarında bir genç. Yapımcı dedi ki: 'Bu film memleketiniz için büyük bir olay sayılacak.' Bütün yapımcılar hep böyle söyler. 'Türkiye, üzerine bir film çevirmek İstiyoruz, vs., vs.; Bana söyler misiniz, Türkiyenin yerlileri kimdir?' 'Ne demek istediğinizi; anlamadım?' 'Canım, yerliler işte!' 'Türkiyenin yerlileri türklerdir.' 'Kimseyle herhangi bir meseleniz yok mu yani?' 'Şu anda bazı meselelerimiz var.' 'Kimlerle?' 'Eh, işte bir kabile var, kürt kabilesi, çölde ayaklanmaya benzer bir şeyler çıkarıyorlar.' 'Kürtler mi? Olmaz, imkânsız, müstehcen bir hikâye olur bu.' Sonra bana döndü: 'Pekâlâ, ne yapacağımızı ben söyliyeyim. Kuzey Afrika çölünü ele alalım. Tamam mı? Ama mesele filân olmasın. Orada yerliler var, değil mi?' 'Evet, vardır.' 'İyi, bana bir şeyler yazın bakalım."

İşte Brooks, Hollywood'lu yapımcıları bu hikâyeyle tanıtmaktadır.

OPON

Sayın öğrenci; sizde bu ikramiyeyi kazanabilmek için Türkiye Vakıflar Bankasında vadeli ve en az 500 liralık bir hesap açtırınız.

TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI